

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Διπλωματική Εργασία

Η ΙΔΕΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΗΣ
ΣΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Όνομα επιβλέποντος καθηγητή
κ. Παπαγιαννόπουλος Ηλίας

Ονόματα τριμελούς επιτροπής
κ. Λιάκουρας Πέτρος
κ. Παπαγιαννόπουλος Ηλίας
κ. Πλατιάς Αθανάσιος

Πειραιάς, 2015

Αφιερώνεται στους γονείς μου

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής μου εργασίας, κ. Ηλία Παπαγιαννόπουλο, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας μου. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Πέτρο Λιάκουρα και τον κ. Αθανάσιο Πλατιά για τις πολύτιμες υποδείξεις τους. Ευχαριστώ πολύ όλους για την προτεινόμενη βιβλιογραφία που μου υπέδειξαν. Ακόμη, ευχαριστώ πολύ τους γονείς μου για την υποστήριξή τους.

Σημαντικοί όροι: ανθρώπινα δικαιώματα, έγκλημα πολέμου, συμβάσεις, διεθνές ποινικό δικαστήριο

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της εργασίας αυτής ήταν, να γίνει μια θεωρητική προσέγγιση της ιδέας του εγκλήματος πολέμου, σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα και σε σχέση με τη νομική διάσταση του θέματος.

Το θέμα της εργασίας αυτής είναι η ιδέα του εγκλήματος πολέμου. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται αρχικά η σύνδεση του εγκλήματος πολέμου με τα ανθρώπινα δικαιώματα, επειδή το έγκλημα πολέμου, αποτελεί περίπτωση καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε καιρό πολέμου. Παρουσιάζονται προσεγγίσεις, αντιλήψεις, ο σκοπός και η χρησιμότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Γίνεται αναφορά στην οικουμενική διακήρυξη και σε συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Επιπλέον, γίνεται αναφορά στην επιρροή του Jean Jacques Rousseau στο Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Αναφέρονται οι συμβάσεις της Γενεύης και συνδέεται το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και το Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων με το έγκλημα πολέμου. Παράλληλα, παρουσιάζονται περιπτώσεις διάπραξης εγκλημάτων πολέμου και γενοκτονιών.

Γίνεται λόγος για την έννοια του εγκλήματος πολέμου και για το τι περιλαμβάνει η έννοια αυτή. Αναφέρονται οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται προκειμένου να στοιχειοθετηθεί ένα έγκλημα πολέμου. Γίνεται διάκριση των εγκλημάτων πολέμου από τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και από το έγκλημα της γενοκτονίας. Τέλος, τονίζεται η ανάγκη ύπαρξης διεθνούς ποινικού δικαστηρίου για εγκλήματα πολέμου και αναφέρονται οι δίκες της Νυρεμβέργης και του Τόκιο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή

Κεφάλαιο 1. Τα ανθρώπινα δικαιώματα, η σημασία τους και ο σκοπός τους

- 1.1 Ο λόγος εξέτασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και παραδείγματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- 1.2 Τα ανθρώπινα δικαιώματα
- 1.3 Ο Hobbes, ο Locke, οι νόμοι, το φυσικό δίκαιο και οι διακηρύξεις του 18ου αιώνα για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- 1.4 Προσεγγίσεις σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- 1.5 Σκοπός και χρησιμότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- 1.6 Είδη δικαιωμάτων, το φυσικό δίκαιο, το διεθνές δίκαιο και θεωρίες σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- 1.7 Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.
- 1.8 Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.
- 1.9 Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και η σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- 1.10 Οι δίκες της Νυρεμβέργης και του Τόκιο, η σημασία των Μ.Κ.Ο. Για τα ανθρώπινα δικαιώματα και η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ.
- 1.11 Το διεθνές δίκαιο σε σχέση με εγκληματίες πολέμου και παράγοντες με τους οποίους συνδέονται τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- 1.12 Διακηρύξεις και αντιλήψεις σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- 1.13 Η ισχύουσα κατάσταση ως προς τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Κεφάλαιο 2. Το Ανθρωπιστικό Δίκαιο, οι συμβάσεις της Γενεύης, το Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων και το έγκλημα πολέμου.

- 2.1 Η επιρροή του Jean Jacques Rousseau στο Ανθρωπιστικό Δίκαιο.
- 2.2 Οι συμβάσεις της Γενεύης.
- 2.3 Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, το Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων και το έγκλημα πολέμου.
- 2.4 Περιπτώσεις διάπραξης εγκλημάτων πολέμου και γενοκτονιών.

Κεφάλαιο 3. Τα εγκλήματα διεθνούς δικαίου, διεθνείς συμβάσεις και διεθνή ποινικά δικαιοδοτικά όργανα.

- 3.1 Το Διεθνές Συμβατικό Δίκαιο και η ανάδειξη της σημασίας της ανθρώπινης ζωής και αξιοπρέπειας.
- 3.2 Οι διεθνείς συμβάσεις της Γενεύης, της Αγίας Πετρούπολης και της Χάγης.
- 3.3 Ανάγκη ύπαρξης δικαστηρίων για εγκλήματα πολέμου.
- 3.4 Οι δίκες της Νυρεμβέργης και του Τόκιο.
- 3.5 Το διεθνές ποινικό δίκαιο.
- 3.6 Εγκαθίδρυση διεθνούς ποινικού δικαιοδοτικού οργάνου.
- 3.7 Τα εγκλήματα πολέμου.
- 3.8 Διεθνή ποινικά δικαιοδοτικά όργανα και το διεθνές εθιμικό δίκαιο.
- 3.9 Η ανάγκη δημιουργίας Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.
- 3.10 Η φυσιογνωμία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Επίλογος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με τον όρο "έγκλημα πολέμου" εννοούμε την οποιαδήποτε προσβολή των διεθνών νόμων, των συνθηκών και των συμβάσεων που συνέβη κατά τη διάρκεια πολέμου. Το όργανο που έχει την αρμοδιότητα να δικάσει εγκληματίες πολέμου είναι το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Παράλληλα, η ιδέα του εγκλήματος πολέμου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τα ανθρώπινα δικαιώματα, επειδή το έγκλημα πολέμου αποτελεί περίπτωση καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια πολέμου.

Ως ανθρώπινο δικαίωμα επιτρέπεται να θεωρείται μονάχα ένα δικαίωμα το οποίο απολαμβάνουν όλοι οι άνθρωποι μόνο και μόνο επειδή είναι άνθρωποι. Επίσης, ένα γνήσιο ανθρώπινο δικαίωμα θα πρέπει να ισχύει και να απολαμβάνεται παντού όπου επιθυμεί να εγκατασταθεί καθένας. Στις περιπτώσεις που κατά τη διάρκεια διεξαγωγής ενός πολέμου καταπατώνται τα ανθρώπινα δικαιώματα ενός πληθυσμού, έχουμε διάπραξη εγκλημάτων πολέμου.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν γίνει η θεωρητική αρχή της απαλλαγής από την τυραννία και την καταδυνάστευση. Παράλληλα, θεωρούνται ως το ευγενέστερο δημιούργημα της φιλοσοφίας και της νομικής μας παράδοσης.¹

Τα ανθρώπινα δικαιώματα θεωρούνται διεθνή και διαφυλάττουν την ισότητα. Τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν επηρεάσει καταφανώς το διεθνές δίκαιο καθώς και τα εθνικά συντάγματα, τις πολιτικές των κρατών και τη δράση μη κυβερνητικών οργανισμών κι αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο της δημόσιας τάξης ανά τον κόσμο. Οι έντονες αξιώσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξακολουθούν να προκαλούν μεγάλο σκεπτικισμό και διαφωνίες όσον αφορά το περιεχόμενο, τη φύση και το σκεπτικό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ακόμη και σήμερα.²

Πολλές από τις βασικές ιδέες που πυροδότησαν το κίνημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διαμορφώθηκαν ως επακόλουθο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και των θηριωδιών του Ολοκαυτώματος και κλιμακώθηκαν με την υιοθέτηση της Παγκόσμιας

¹Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σελ. 15

²wikipedia

Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στο Παρίσι από τη Γενική συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1948.³

Ο πραγματικός προάγγελος της συζήτησης περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων ήταν η έννοια των φυσικών δικαιωμάτων, που συνιστούσε μέρος της μεσαιωνικής παράδοσης του Φυσικού Δικαίου που πρέσβευαν κατά τον Διαφωτισμό φιλόσοφοι όπως ο Τζον Λοκ, ενώ δέσποζαν στο Αγγλικό Νομοσχέδιο περί Δικαιωμάτων και τα πολιτικά ιδεώδη της Αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης.⁴

Μετά την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σύμφωνα με την οποία όλα τα δικαιώματα είναι αναφαίρετα, αδιαίρετα, αλληλοσυμπληρούμενα, αλληλοεξαρτώμενα και οικουμενικά, μια σειρά από διεθνείς συμβάσεις έχουν υιοθετηθεί προκειμένου να εξασφαλίσουν το σεβασμό, την προστασία και την εκπλήρωση των δικαιωμάτων.⁵

Τα εγκλήματα πολέμου, τα οποία αποτελούν καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε καιρό πολέμου, όπως έχει αναφερθεί και στην αρχή είναι, η παραβίαση των νόμων και των εθίμων του πολέμου, ο φόνος, η κακομεταχείριση των αιχμαλώτων πολέμου, η εκτόπιση, ή η καταναγκαστική εργασία του άμαχου πληθυσμού, η δολοφονία ομήρων και η λεηλασία δημόσιων και ιδιωτικών περιουσιών.⁶

Θα μπορούσαμε επίσης να πούμε ότι άλλες πράξεις που αποτελούν εγκλήματα πολέμου είναι η απάνθρωπη μεταχείριση των ασθενών, τραυματιών και αιχμαλώτων πολέμου, η εκτέλεση ομήρων, οι σφαγές του άμαχου πληθυσμού, η λεηλασία, η καταστροφή πόλεων και χωριών, ο βομβαρδισμός πόλεων και χωριών και η καταστροφή των κτιρίων των μη στρατιωτικών εγκαταστάσεων κατά τη διάρκεια ενός πολέμου. Άλλες ενέργειες που αποτελούν εγκλήματα πολέμου είναι οι ανθρωποκτονίες εκ προθέσεως, τα βασανιστήρια και η απάνθρωπη μεταχείριση, η εκ προθέσεως πρόκληση μεγάλου πόνου ή σοβαρής βλάβης της σωματικής ακεραιότητας ή της υγείας οποιουδήποτε ατόμου, η εκτεταμένη καταστροφή και η ιδιοποίηση περιουσιακών αγαθών.⁷

³wikipedia

⁴wikipedia

⁵<https://aioa.gr/humanrights/>

⁶Κωνσταντίνος Χορτάτος, Το νέο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο των ενόπλων συγκρούσεων και τα εγκλήματα πολέμου, σελ. 57

⁷Κωνσταντίνος Χορτάτος, Το νέο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο των ενόπλων συγκρούσεων και τα εγκλήματα πολέμου, σελ. 84

Οι δίκες της Νυρεμβέργης (1945-46) και του Τόκιο (1946) στις οποίες παραπέμφθηκαν και δικάστηκαν ναζιστές και ηγέτες της Ιαπωνίας ως εγκληματίες πολέμου, ήταν η πρώτη προσπάθεια να τιμωρηθούν οι υπεύθυνοι για εγκλήματα πολέμου από ένα διεθνές όργανο.

Το 1929 στη Γενεύη υπογράφηκαν δύο συμβάσεις. Η πρώτη αναθεώρησε, βελτίωσε και αντικατέστησε τις δύο προηγούμενες του 1864 και του 1906 περί της μεταχείρισης των τραυματιών και ασθενών κατά τη διάρκεια του πολέμου.⁸

Στη Γενεύη επίσης το 1949, υπεγράφησαν 4 διεθνείς συμβάσεις που καταδίκάζαν το έγκλημα πολέμου, καθώς στόχευαν στη βελτίωση της κατάστασης των τραυματιών και ασθενών στον πόλεμο, στην καλή μεταχείριση των αιχμαλώτων πολέμου, καθώς επίσης και στην προστασία του άμαχου πληθυσμού κατά τη διάρκεια του πολέμου.⁹

Η αδυναμία των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 να προτείνουν ένα ικανοποιητικό σύστημα διαπίστωσης των καταγγελιών, για την παραβίαση των κανόνων του Δικαίου των Ενόπλων Συγκρούσεων, οδήγησε τους συμμετέχοντες στη Διπλωματική Διάσκεψη του 1977 στην αποδοχή της πρότασης δημιουργίας ενός μη πολιτικού, αμερόληπτου και μόνιμου οργάνου που θα έχει καθήκον, "εφόσον του ζητηθεί," να ερευνήσει και διευκρινίσει τα γεγονότα που, σύμφωνα με την καταγγελία, "συνιστούν σοβαρή παραβίαση των κανόνων του Δικαίου των Ενόπλων Συγκρούσεων". Χρειάστηκε να περάσουν 13 ολόκληρα χρόνια για να πεισθούν είκοσι χώρες για την ανάγκη ύπαρξης ενός τέτοιου θεσμού. Η Ελλάδα προσχώρησε στη λειτουργία της Επιτροπής το 1998.¹⁰

Το 1948, μετά από τα δικαστήρια της Νυρεμβέργης και του Τόκιο, ύστερα από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, πρώτη αναγνώρισε την ανάγκη για ένα μόνιμο διεθνές δικαστήριο που θα εξέταζε περιπτώσεις φρικωδών πράξεων σαν αυτές που είχαν μόλις διαπραχθεί. Από τότε στον Ο.Η.Ε. γινόταν κατά καιρούς συζήτηση για την ανάγκη ενός τέτοιου δικαστηρίου.¹¹

⁸Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 110

⁹Κωνσταντίνος Χορτάτος, Το νέο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο των ενόπλων συγκρούσεων και τα εγκλήματα πολέμου, σελ. 50-51

¹⁰Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 339-340

¹¹www.unric.org

Την περίοδο που ακολούθησε τα γεγονότα στη Ρουάντα και στην πρώην Γιουγκοσλαβία, το Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. αντέδρασε δημιουργώντας δύο ad hoc διεθνή ποινικά δικαστήρια, για την εκδίκαση των υπευθύνων για εγκλήματα πολέμου, γενοκτονία και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.¹²

Παρά την επιλεκτική τους σύσταση, τα δικαστήρια αυτά συνέβαλαν στην προετοιμασία του εδάφους, για ένα μόνιμο πλέον διεθνές ποινικό δικαστήριο, αλλά ίσως σπουδαιότερο, στην ευαισθητοποίηση για την ανάγκη της ποινικής καταστολής όχι μόνο σε διεθνές αλλά και σε εθνικό επίπεδο, με την ενίσχυση της αρχής της παγκόσμιας δικαιοδοσίας των εθνικών δικαστηρίων.¹³

Μετά από επίμονες και πολυετείς διαπραγματεύσεις, συγκλήθηκε η συνδιάσκεψη της Ρώμης το καλοκαίρι του 1998, όπου παρουσία 165 κυβερνήσεων, 136 μη κυβερνητικών οργανώσεων και 15 διεθνών οργανισμών επιτεύχθηκε η υιοθέτηση του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στις 17 Ιουλίου 1998. Το Καταστατικό πέτυχε την 60ή επικύρωσή την 1η Απριλίου 2002 και τέθηκε σε ισχύ σύμφωνα με τις διατάξεις του, την 1η Ιουλίου 2002.¹⁴

Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο έχει έδρα τη Χάγη και απαρτίζεται από 18 δικαστές και τον εισαγγελέα. Ασκεί τη δικαιοδοσία του επί προσώπων, ανεξαρτήτως αξιώματος, τα οποία θεωρούνται υπεύθυνα για τα σοβαρότερα εγκλήματα που πλήττουν τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της και που έχουν διαπραχθεί μετά την έναρξη ισχύος του Καταστατικού, δηλαδή από της 1ης Ιουλίου 2002.¹⁵

¹²www.unric.org

¹³www.onassis.gr/enim-deltio

¹⁴www.onassis.gr/enim-deltio

¹⁵www.onassis.gr/enim-deltio

1ο Κεφάλαιο

Τα ανθρώπινα δικαιώματα, η σημασία τους και ο σκοπός τους

1.1 Ο λόγος εξέτασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και παραδείγματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ιδέα του εγκλήματος πολέμου, καθώς το έγκλημα πολέμου αποτελεί μια περίπτωση καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε καιρό πολέμου. Γι' αυτόν το λόγο, είναι σημαντικό το να εξετάσουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Πιο συγκεκριμένα, παράδειγμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί το δικαίωμα του κάθε ανθρώπου στη ζωή, στην ανεξαρτησία, στη γνώση και στην ευτυχία.¹

1.2 Τα ανθρώπινα δικαιώματα

Το κράτος δεσμεύεται να κατοχυρώσει και να προστατεύσει τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω του συντάγματός του καθώς επίσης και μέσω διεθνών δεσμεύσεων με τη συμμετοχή του σε διεθνείς συμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Με αυτόν τον τρόπο λοιπόν, κατοχυρώνονται τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν ηθικές αρχές που θέτουν συγκεκριμένα πρότυπα ανθρωπίνης συμπεριφοράς και συνήθως προστατεύονται ως νόμιμα δικαιώματα κατά το εθνικό και διεθνές δίκαιο. Θεωρούνται ως “κοινώς αντιλαμβανόμενα αναπαλλοτρίωτα θεμελιώδη δικαιώματα που κάθε άτομο δικαιούται από τη στιγμή της γέννησής του, απλώς και μόνο επειδή είναι ανθρώπινο ον”. Αυτά περιλαμβάνουν αστικά και πολιτικά δικαιώματα όπως το δικαίωμα στη ζωή και την ελευθερία, την ελευθερία σκέψης και έκφρασης, καθώς και την ισότητα ενώπιον του νόμου. Στα ανθρώπινα δικαιώματα, περιλαμβάνονται επίσης, κοινωνικά, πολιτιστικά και οικονομικά δικαιώματα, όπως το δικαίωμα της συμμετοχής στον πολιτισμό, το δικαίωμα στην τροφή, την ιατρική περίθαλψη, δικαίωμα στην εργασία, την εκπαίδευση και το δικαίωμα στην παροχή στέγης.²

1 ΠΑΟΥΛ ΒΑΝΕΓΚΕΜ, Γενική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπινου όντος, Θεσσαλονίκη, 2007, σελ.5, 8 1

2 Ιστοσελίδα ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ

1.3 Ο Hobbes, ο Locke, οι νόμοι, το φυσικό δίκαιο και οι διακηρύξεις του 18ου αιώνα για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Το φυσικό δίκαιο μετατράπηκε σε παρεχόμενα από το κράτος ατομικά δικαιώματα και η δικαιοσύνη έγινε υπακοή στο νόμο. Η μοναδική αρχή της δικαιοσύνης είναι η συμμόρφωση στους νόμους του κράτους. Ο φιλελευθερισμός, η πολιτική φιλοσοφία που αντιμετωπίζει τα δικαιώματα ως θεμελιώδη πολιτική πραγματικότητα και τελικά ταυτίζει τη λειτουργία του κράτους με την προστασία τους, βρίσκει στον Hobbes το ιδρυτικό του κείμενο.³

Με τον Locke ολοκληρώθηκε η μετάβαση από τον φυσικό νόμο στα φυσικά δικαιώματα και από το τελεολογικό σύμπαν στην ανθρώπινη φύση. Σκοπός του δικαίου δεν είναι πλέον να απονέμει τη δικαιοσύνη ως αντικειμενική σχέση μεταξύ των ανθρώπων, και το φυσικό δικαίωμα δεν είναι μια προειδοποίηση ενάντια σε αποστεωμένους νόμους και δοξασίες. Σκοπός τους είναι να υπηρετούν το άτομο και να προάγουν την ευτυχία του, με άλλα λόγια την επιθυμία του που εκφράζεται μέσω της ελεύθερης βούλησής του.⁴

Τα ανθρώπινα δικαιώματα που εξαγγέλθηκαν από τις μεγάλες επαναστάσεις του 18ου αιώνα επεξέτειναν την ελευθερία από την ιδιωτική στη δημόσια σφαίρα, σε αντίθεση με τον Hobbes, και τη συμπλήρωσαν με την ισότητα, σε αντίθεση με τον Locke.⁵ Τα φυσικά δικαιώματα που είχαν εξαγγείλει οι διακηρύξεις του 18ου αιώνα εξελίχθηκαν σε ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ το εύρος και η δικαιοδοσία τους επεκτάθηκαν από τη Γαλλία και τις Πολιτείες της Ένωσης σε ολόκληρη την ανθρωπότητα. Οι νομοθέτες τους δεν περιορίζονταν πια στις επαναστατικές συνελεύσεις αλλά επεκτάθηκαν στη διεθνή κοινότητα με τους πληρεξούσιους και τους διπλωμάτες της στη Νέα Υόρκη, τη Γενεύη και το Στρασβούργο.⁶

1.4 Προσεγγίσεις σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα, υπάρχει μια ριζοσπαστική προσέγγιση και μια φιλελεύθερη προσέγγιση. Η πρώτη κατατάσσει στα ανθρώπινα δικαιώματα και τα κοινωνικά-οικονομικά δικαιώματα. Η δεύτερη θεωρεί τα κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα δευτερεύοντα

3 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 118

4 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 126

5 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 127

6 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 131

παράγωγα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁷ Παράλληλα, υπάρχει η αναγκαιότητα να εδραιωθούν τα δικαιώματα του ανθρώπου συνολικά πάνω στον πλανήτη με έναν τρόπο ενιαίο.⁸

Κατά τον 18ο αιώνα, όταν πρωτοεμφανίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, υπόκεινται στην προστασία των εθνικών κρατών και η όποια παραβίασή τους δεν αποτελεί αντικείμενο των διεθνών σχέσεων. Με το τέλος του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου, τα ανθρώπινα δικαιώματα τίθενται στο επίκεντρο της διεθνούς σκηνής. Όχι ως εργαλείο παρέμβασης του δυτικού κόσμου σε τρίτες χώρες, αλλά ως συλλογική μνήμη και πρακτικό συμπέρασμα για τα εγκλήματα που πραγματοποιήθηκαν εις βάρος της ανθρωπότητας από το ναζισμό και το φασισμό.⁹

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, τα ανθρώπινα δικαιώματα έγιναν αφ' ενός το κεντρικό εργαλείο επέμβασης σε τρίτες χώρες, αφ' ετέρου, στοιχείο διαμόρφωσης διεθνών κινημάτων και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (όπως η Διεθνής Αμνηστία) αποτροπής της παραβίασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο εσωτερικό των εθνικών κρατών.¹⁰ Η ευρεία αποδοχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μετά το 1945 αποτελεί μια ηθική πρόοδο.¹¹

Πρόοδο που έγινε δυνατή χάρη σε τρεις αλληλένδετες επαναστάσεις. Η πρώτη είναι η μεταπολεμική μετεξέλιξη του διεθνούς δικαίου. Η δεύτερη είναι η εμφάνιση και καθιέρωση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που προασπίζονται και διαδίδουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως το Διεθνές Παρατηρητήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η Διεθνής Αμνηστία. Ως τρίτη επανάσταση θεωρείται η δημιουργία και η καθιέρωση θεσμών, όπως είναι τα ειδικά διεθνή δικαστήρια, οι οποίοι αντιμετωπίζουν υποθέσεις που αναφέρονται στα ανθρώπινα δικαιώματα.¹²

1.5 Σκοπός και χρησιμότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Αν οι άνθρωποι δεν μπορούν να διασφαλίσουν τα δικαιώματά τους εντός του κράτους που ζουν, δικαιούνται να αναζητήσουν υποστήριξη στα δίκαιά τους από άλλους ανθρώπους, έθνη και διεθνείς οργανώσεις.¹³ Οι άνθρωποι χρειάζεται να έχουν δικαιώματα και αυτά είναι απαραίτητο να προστατεύονται και να διασφαλίζονται. Παράλληλα, είναι πανανθρώπινο καθήκον να καταπολεμάται κάθε προσπάθεια παραβίασης και καταστολής αυτών των δικαιωμάτων.¹⁴

Τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να υπηρετούν πολλούς σκοπούς και αυτοί οι σκοποί μπορούν να εκφράζονται με διαφορετικούς τρόπους όχι μόνο από τις διάφορες κοινωνίες και

7 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 9

8 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 10

9 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 11

1 0 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 12

1 1 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 17

1 2 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 18

1 3 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 21

1 4 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 23

πολιτισμούς αλλά και στο εσωτερικό της κάθε κοινωνίας και του κάθε πολιτισμού.¹⁵ Ο σκοπός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι να προστατεύουν τον ανθρώπινο παράγοντα, τον άνθρωπο ως παράγοντα ζωής κι εξέλιξης, και επομένως να προστατεύουν τους ανθρώπους ως άτομα εναντίον της κακομεταχείρισης και της καταπίεσης.¹⁶

Όταν τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι σεβαστά και εφαρμόζονται, είναι αποτελεσματικά εργαλεία για να προστατεύουν τα άτομα από κακομεταχείριση, σκληρότητα, καταπίεση, εξευτελισμό, και τα παρόμοια.¹⁷ Τα δικαιώματα είναι οικουμενικά, επειδή καθορίζουν τα οικουμενικά συμφέροντα των ανίσχυρων.¹⁸ Αυτό που επιδιώκει η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι η καταστροφή πολιτισμών, αλλά να ενσωματώσουν οι πολιτισμοί την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹⁹

1.6 Είδη δικαιωμάτων, το φυσικό δίκαιο, το διεθνές δίκαιο και θεωρίες σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα

Τα πολιτικά δικαιώματα ασκούνται μόνο από κοινού με άλλους. Αυτό που συνιστά το περιεχόμενό τους είναι η συμμετοχή στην κοινότητα, στην πολιτική κοινότητα ή το κράτος. Το δίκαιο έγινε συνώνυμο των δικαιωμάτων του λαού, η πολιτική υιοθέτησε την ιδέα της ισότητας για όλους, και το τρίπτυχο ελευθερία, ισότητα και αλληλεγγύη απέκτησε κανονιστικό βάρος.²⁰

Δίκαιο και υποκείμενο είναι στενά συνδεδεμένα και τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ο πρότυπος χώρος όπου συναντώνται η ανθρώπινη ιδιότητα, το υποκείμενο και το δίκαιο.²¹ Τα ανθρώπινα δικαιώματα υπάρχουν προς χάριν της ανθρωπότητας, είναι η αποκορύφωση του ανθρωπισμού.²² Για τους φιλελεύθερους, ο νομικός ανθρωπισμός προστατεύει την ελευθερία και την αξιοπρέπεια, για τους αριστερούς φιλελεύθερους και τους σοσιαλιστές προάγει την ισότητα και την ελευθερία, ενώ για τους πολυπολιτισμικούς διασφαλίζει μια πολλαπλότητα αξιών και τρόπων ζωής που καθορίζονται σε κάθε κοινότητα από τις τοπικές συνθήκες και ιστορικές παραδόσεις.²³

Το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπόσχεται να καταγράψει όλα όσα είναι

-
1	5	Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004, σελ.
30		
1	6	Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004, σελ.
31		
1	7	Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004, σελ.
32		
1	8	Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004, σελ.
42		
1	9	Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004, σελ.
43		
2	0	Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 252
2	1	Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 263
2	2	Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 264
2	3	Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 298

ανθρώπινα και πολύτιμα και να τα αναρτήσει θριαμβευτικά μπροστά μας.²⁴ Το δίκαιο δεν είναι απλώς και μόνο το δημιούργημα της λαϊκής κυριαρχίας. Είναι επίσης ο φορέας των επιταγών της αναπαραγωγής της κοινωνίας.²⁵

Σύμφωνα με τη φιλοσοφία του δικαίου, τα δικαιώματα είναι δεοντικές έννοιες, ανήκουν στη σφαίρα των κανόνων και διατυπώνονται στη γλώσσα των διατάξεων.²⁶ Η ύπαρξη ενός δικαιώματος προϋποθέτει τη λειτουργία ενός κανονιστικού συστήματος, μιας συλλογής νομικών διατάξεων ή μιας σειράς από ηθικούς ή άλλους κανόνες που καθοδηγούν την πράξη. Ο θετικισμός, ιδιαίτερα, ορίζει το δίκαιο ως ένα σύνολο διατάξεων, κανόνων ή κανονιστικών προτάσεων που αποσκοπεί στη ρύθμιση της ανθρώπινης συμπεριφοράς και αντλεί όλα τα δικαιώματα από αυτές τις διατάξεις.²⁷

Κατά τη θεωρία του κοινωνικού συμβολαίου, ένα δικαίωμα υπάρχει όταν ένας φορέας καθήκοντος οφείλει να εκπληρώσει μια ορισμένη υποχρέωση απέναντι στον δικαιούχο εξαιτίας μιας προηγούμενης υπόσχεσης.²⁸

Κατά τις επονομαζόμενες θεωρίες εξουσίας, ο δικαιούχος έχει ένα ορισμένο δικαίωμα όταν μια διάταξη καθιστά την επιλογή ή τη βούλησή του κυρίαρχη σε σχέση με τις πράξεις ή τη βούληση άλλων. Τυπικά, ένα δικαίωμα υπάρχει αν έχει δοθεί στον δικαιούχο από το νόμο η εξουσία να ζητήσει από ένα άλλο πρόσωπο να εκπληρώσει μια υποχρέωση ή να μην προβεί σε ορισμένες δραστηριότητες, καθιστώντας έτσι δυνατή την άσκηση του δικαιώματος.²⁹

Κατά τη θεωρία των συμφερόντων, το δικαίωμα είναι ένα συμφέρον προστατευόμενο από μια διάταξη νόμου η οποία δημιουργεί τους απαραίτητους όρους για τη νομή αυτού του συμφέροντος. Κοινός σε όλες αυτές τις προσεγγίσεις είναι ο ισχυρισμός ότι τα δικαιώματα είναι προσωπικές ιδιότητες, καθιερωμένες από το δίκαιο για να προωθήσουν αποδεκτά ατομικά συμφέροντα και να εξυπηρετήσουν κοινωνικά προσδιορισμένους αντικειμενικούς σκοπούς μιας ορισμένης πολιτικής στρατηγικής. Τα δικαιώματα είναι τρόποι για να επιδιωχθούν κοινωνικές επιλογές με την αναγνώριση ατομικών αναγκών και την απόδοσή τους σε ανθρώπους.³⁰

Στις περισσότερες περιπτώσεις, η άσκηση ενός δικαιώματος εξαρτάται από την εξασφάλιση ορισμένων υλικών προϋποθέσεων και επομένως η αποτελεσματική ενεργοποίησή του τελεί σε

2 4 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 301

2 5 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 317

2 6 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 325-326

2 7 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 326

2 8 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 326

2 9 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 326

3 0 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 326

συνάρτηση με το πλαίσιο αναφοράς.³¹ Τα δικαιώματα συνδέονται αναλυτικά με τη διεπόμενη από διατάξεις νόμου συμπεριφορά. Οι διατάξεις δημιουργούν δικαιώματα και τα δικαιώματα ανήκουν στους ανθρώπους, υπάρχουν μόνο με τη στήριξη ενός υποκειμένου.³²

Αυτός ο εσωτερικός δεσμός έχει μια σειρά από συνέπειες. Πρώτον, η σχέση μεταξύ δικαίου και υποκειμένου είναι κυκλική. Το δίκαιο προϋποθέτει την ύπαρξη υποκειμένων και οι διατάξεις του καθορίζουν τις ιδιότητες, τις εξουσίες, τις ασυλίες, και τις υποχρεώσεις τους. Χωρίς υποκείμενα οι διατάξεις δεν θα είχαν νόημα. Ένα νομικό υποκείμενο, είτε είναι ανθρώπινο ον είτε τεχνητή οντότητα, (εταιρία ή ένωση προσώπων, το κράτος ή ένας δήμος), υπάρχει εφόσον το δίκαιο αναγνωρίζει την ικανότητά του να φέρει δικαιώματα και υποχρεώσεις.³³

Το υποκείμενο είναι δημιούργημα του δικαίου, είναι μια τεχνητή οντότητα που χρησιμεύει ως λογικό στήριγμα για τις νομικές σχέσεις.³⁴ Δικαίωμα και υποκείμενο έρχονται μαζί στη ζωή. Από την άλλη μεριά, όμως, το δίκαιο λειτουργεί εμπράκτως επειδή τα νομικά υποκείμενα αποδέχονται τη νομιμότητά του και αναγνωρίζουν την εξουσία του να δημιουργεί δικαιώματα. Δεν υπάρχει υποκείμενο και δικαίωμα χωρίς το δίκαιο, αλλά το δίκαιο δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς την προϋπόθεση της ύπαρξης νομικών υποκειμένων.³⁵

Όλα τα ανθρώπινα όντα είναι νομικά υποκείμενα, που απαρτίζονται από το σύνολο των νόμιμων αναγνωρίσεων και των έννομων σχέσεων.³⁶ Οι νομικές διατάξεις δεν απευθύνονται οι ίδιες σε πραγματικούς ανθρώπους, αλλά στη νομική προσωπικότητα που δημιουργήθηκε από το δίκαιο για να αντιπροσωπεύει το ανθρώπινο πρόσωπο.³⁷ Το δικαίωμα εξυψώνει μια ατομική βούληση σε γενική βούληση, με την έννοια ότι το κράτος την αναγνωρίζει και την ενισχύει, προσδίδοντάς της έτσι αντικειμενική ύπαρξη.³⁸

3 1 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 326 -327
3 2 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 327
3 3 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 327
3 4 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 327 -328
3 5 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 328
3 6 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 329
3 7 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 330
3 8 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 331

Τα δικαιώματα νομιμοποιούν την ατομική βούληση και υλοποιούν την ατομική επιθυμία. Σύμφωνα με μια αυθεντία του Ρωμαϊκού Δικαίου, ο άνθρωπος είναι το υποκείμενο των δικαιωμάτων επειδή του παρέχεται κάθε δυνατότητα αυτοπροσδιορισμού, επειδή έχει βούληση. Για τον Hart, επίσης, τα δικαιώματα παρέχουν στους ανθρώπους ένα είδος κυριαρχικής εξουσίας πάνω στον κόσμο τους και τους δικαιοδοτούν να επιβάλουν καθήκοντα σε άλλους. Αξίες και νόμοι που δεν υιοθετούνται ελεύθερα από το υποκείμενο στερούνται εγκυρότητας.³⁹

Με υπαρξιακούς όρους, το υποκείμενο των νομικών και συμβατικών δικαιωμάτων και συμφωνιών στέκει στο κέντρο του Σύμπαντος και ζητάει από το δίκαιο να επιβάλει τα δικαιώματά του.⁴⁰ Ένα νομικό σύστημα βασισμένο στα δικαιώματα τοποθετεί το υποκείμενο στο επίκεντρο και αντανακλά και ενισχύει τις εξουσίες, τις δυνατότητες και τις επιθυμίες του.⁴¹

Τα δικαιώματα αποτελούν τη νομική έκφραση του ανθρωπισμού και της υποκειμενικότητας. Τα ανθρώπινα δικαιώματα ήταν αρχικά η κριτική του δικαίου και πρέπει να διαχωρίζονται από αυτό. Με την εκτεταμένη θετικοποίηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η εξωτερική διάκριση μεταξύ νομικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναπαράχθηκε στο ίδιο το σώμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όταν αντιτίθενται στο κράτος και στους νόμους του, λειτουργούν ως βάση κριτικής, διαφωνίας και εξέγερσης.⁴²

Τα δικαιώματα απέκτησαν πρόσφατα μια αδιαμφισβήτητη υπεροχή στη νομική φιλοσοφία και στην πολιτική πρακτική. Μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού, τα ανθρώπινα δικαιώματα έγιναν η απώτατη έκφραση της ηθικής του δικαίου, της κυβερνητικής πολιτικής και των διεθνών σχέσεων.⁴³ Ομοίως, δεν είναι υποκειμενικές, αυθαίρετες επινοήσεις δημιουργικών φιλοσόφων ή πολυμήχανων νομομαθών, αλλά ρητές ή σιωπηρές μακροχρόνιες δεσμεύσεις της κοινότητας.⁴⁴

3 9 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 331

4 0 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 334

4 1 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 338

4 2 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 342

4 3 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 343-344

4 4 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 345

Τα δικαιώματα είναι δημιουργήματα της ερμηνείας μιας ιδιαίτερης πολιτικής, νομικής και ηθικής ιστορίας. Παρουσιάζουν συνοχή ύφους, συνέπεια ως προς τις αρχές και σταθερότητα μέσα στο χρόνο, και είναι προικισμένα με μια ορισμένη πνευματική δύναμη. Λειτουργούν σαν να είναι η υποκείμενη γραμματική των προτάσεων του δικαίου, και, όπως κάθε γραμματική, είναι μέχρι ενός βαθμού υποχρεωτικά. Αυτή η βαθιά δομή των αρχών και των αξιών υπάρχει τόσο στις συνταγματικές, τις νομικές και τις ηθικές δεσμεύσεις μιας συγκεκριμένης κοινωνίας όσο και στις ευρύτερες πολιτισμικές, λογοτεχνικές και αισθητικές αξίες, σημασίες και νοητικές συλλήψεις.⁴⁵

Το να δέχεσαι ότι ένα συγκεκριμένο δικαίωμα υπάρχει ή θα έπρεπε να αναγνωρίζεται είναι ένα πράγμα, ενώ το να προσδιορίζεις τι σημαίνει αυτό στην πράξη, τι συγκεκριμένα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων και των νομικών, θα πρέπει να ληφθούν για την προστασία του, είναι κάτι διαφορετικό.⁴⁶ Η πρακτική αξία τους όμως ποικίλλει και εξαρτάται από το πλαίσιο αναφοράς τους, επειδή εφαρμόζονται σε τοπικό επίπεδο, και απευθύνονται σε συγκεκριμένες καταστάσεις και σε ιδιότυπα προβλήματα.⁴⁷

Για να έχει κανείς ανθρώπινα δικαιώματα, θα πρέπει να τα διεκδικεί. Ένα νέο δικαίωμα αναγνωρίζεται αν καταφέρει να συνάψει έναν προσδιορισμό στη λέξη ανθρώπινο, αν μπορέσει να θέσει τέρμα στην αοριστία της. Αυτή η διαδικασία διεξάγεται στους πολιτικούς, ιδεολογικούς και θεσμικούς αγώνες.⁴⁸

Συνήθως, για να επεκταθεί ένα υπάρχον δικαίωμα ή για να γίνει αποδεκτό ένα νέο είδος δικαιώματος, διάφορες ομάδες, οργανωμένες καμπάνιες και άτομα δίνουν μια σειρά από μάχες στην πολιτική, την πολιτισμική, και τη νομική αρένα, με αποκλίνοσες και συγκλίνουσες πρακτικές όπως είναι η δημόσια διαμαρτυρία, η άσκηση πίεσης, η κομματική πολιτική ή οι δικαστικές υποθέσεις που δημιουργούν προηγούμενο. Η δημιουργική δυναμική της γλώσσας και της ρητορικής επιτρέπει τη διάσπαση των αρχικών δικαιωμάτων του ανθρώπου και τον πολλαπλασιασμό τους σε δικαιώματα διαφόρων κατηγοριών του υποκειμένου, όπως τα δικαιώματα των εργαζομένων, των γυναικών, των παιδιών, των προσφύγων, το δικαίωμα ενός λαού στην αυτοδιάθεση ή τα δικαιώματα των ζώων και του περιβάλλοντος.⁴⁹

4 5 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 345

4 6 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 351

4 7 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 351-352

4 8 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 356

4 9 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 356

Οι αγώνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι συμβολικοί και πολιτικοί: το άμεσο πεδίο μάχης τους είναι οι σημασίες των λέξεων, όπως οι λέξεις διαφορά, ισότητα ή ομοιότητα και ελευθερία. Αν όμως στεφθούν με επιτυχία, τότε έχουν οντολογικές συνέπειες, αλλάζουν ριζικά τη σύσταση του νομικού υποκειμένου και επηρεάζουν τη ζωή των ανθρώπων.⁵⁰

Το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ως δίκαιο, λειτουργεί ως παράγοντας σταθεροποίησης της ταυτότητας και εκλογίκευσης της κρατικής εξουσίας. Ως ανθρώπινα δικαιώματα εισάγει στο κράτος και στη (νομική) προσωπικότητα το στοιχείο της κοινωνικής και πολιτισμικής αοριστίας. Η αφηρημένη έννοια της ανθρωπίνης φύσης που στήριζε τις επαναστατικές διακηρύξεις αντικαταστάθηκε στις μετανεωτερικές κοινωνίες από τις διευρυνόμενες διεκδικήσεις για νέα και εξειδικευμένα δικαιώματα. Ως αποτέλεσμα, η ίδια η επιθυμία αντικαθιστά την ανθρωπινή φύση ως θεμελιακή έννοια και γίνεται το κενό και κυμαινόμενο σημαίνον, το οποίο μπορεί να συναρθρωθεί είτε με τη λογική της εξουσίας και του κράτους είτε με τη λογική της δικαιοσύνης και των ανοιχτών οριζόντων.⁵¹

Σύμφωνα με το ορθολογικό φυσικό δίκαιο, τα ανθρώπινα δικαιώματα στοχεύουν στην αναγνώριση και προστασία των βασικών και αναλλοίωτων ιδιοτήτων της ανθρωπίνης φύσης. Αυτές διαφέρουν από φιλόσοφο σε φιλόσοφο, ποικίλλοντας από την ανάγκη και επιθυμία της αυτοσυντήρησης στον Hobbes, μέχρι την έλλογη ελευθερία και την ηθική υπευθυνότητα στον Kant. Ο ενιαίος και απόλυτος χαρακτήρας αυτών των ιδιοτήτων τις καθιστά οικουμενικές, καθιερώνει την προτεραιότητά τους απέναντι στα καθήκοντα και καθορίζει το περιεχόμενο των δικαιωμάτων. Με αυτή την έννοια, ο Hobbes και ο Kant ήταν εκείνοι που θεμελίωσαν φιλοσοφικά τα ανθρώπινα δικαιώματα.⁵²

Η μετάβαση από το τυπικό δικαίωμα στο ηθικό πεδίο συνεπάγεται την ελλιπή διαφοροποίηση και συγκεκριμενοποίηση του αφηρημένου υποκειμένου. Σε αυτό το στάδιο, το πρόσωπο στέκεται μπροστά στον κόσμο και συνειδητοποιεί την ελευθερία του, και σταδιακά, η απλή οικουμενικότητα της νομικής προσωπικότητας και του τυπικού δικαιώματος εξελίσσεται σε ατομική υποκειμενικότητα. Το πρόσωπο συνειδητοποιεί ότι όχι μόνο είναι ελεύθερο να επιδρά στον κόσμο μέσω των δικαιωμάτων του, αλλά και ότι η ελευθερία είναι η ουσία του. Αυτή η συνειδητοποίηση προκύπτει όταν, αναφερόμενο στον εαυτό του ως φορέα δικαιωμάτων που μπορούν να είναι οικουμενικά, ανακαλύπτει έναν εσωτερικό χώρο ελευθερίας και ηθικής ευθύνης.⁵³

5 0 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 360

5 1 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 363

5 2 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 373

5 3 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 377

Στην ηθική ζωή δικαίωμα και καθήκον ενώνονται, και υπαγόμενος στην ηθική τάξη, ο άνθρωπος έχει δικαιώματα στο μέτρο που έχει καθήκοντα, και έχει καθήκοντα στο μέτρο που έχει δικαιώματα.⁵⁴ Αν τα δικαιώματα συμβάλλουν στη σύσταση του υποκειμένου μέσα από την αναγνώριση του άλλου, αντί να είναι ιδιότητες μιας ατομικής και απομονωμένης ύπαρξης, είναι βαθύτατα διυποκειμενικά. Τα δικαιώματα, είτε είναι ατομικά είτε οικονομικά είτε πολιτισμικά, είναι βαθύτατα πολιτικά: προϋποθέτουν λογικά και συνιστούν πολιτικά μια κοινότητα. Η λειτουργία των δικαιωμάτων είναι να προσδίδουν κοινωνική ταυτότητα και να εξασφαλίζουν στους φορείς τους τη συμμετοχή στην κοινότητα.⁵⁵

Η αμοιβαία αναγνώριση μέσα από το δίκαιο έχει τρία συστατικά στοιχεία. Οι νομικές σχέσεις προϋποθέτουν μια καθολικεύσιμη ηθική, η οποία διασφαλίζει ότι τα πρόσωπα αντιμετωπίζονται ως σκοποί και όχι ως μέσα. Δεύτερον, η αναγνώριση του άλλου ως νομικού προσώπου είναι απόρροια του γεγονότος ότι είναι ηθικά αυτόνομος και υπεύθυνος και ότι κατέχει νόμιμα δικαιώματα. Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ο αυτοσεβασμός και ο σεβασμός για τους άλλους είναι συνώνυμα με την ικανότητα να λαμβάνει κανείς ηθικές αποφάσεις και να εγείρει νομικές αξιώσεις.⁵⁶

Η πραγματική άσκηση των δικαιωμάτων προϋποθέτει την ύπαρξη αντίστοιχων καθηκόντων από την πλευρά των άλλων ή την παρέμβαση του δικαίου. Τα πολιτικά δικαιώματα εκφράζουν την αμοιβαία αναγνώριση των πολιτών ως πολίτες, αναγνωρίζουν τον συστατικό ρόλο της ίδιας της αναγνώρισης. Όλα τα δικαιώματα μπορούν να θεωρηθούν πολιτικά δικαιώματα.⁵⁷

Τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν έκφραση της πάλης για αναγνώριση μεταξύ πολιτών, η οποία προϋποθέτει και ιδρύει την πολιτική κοινότητα. Η ιδέα της αμοιβαίας αναγνώρισης δεν υποστηρίχτηκε στο πλαίσιο της φιλελεύθερης θεωρίας των δικαιωμάτων, αλλά αποτελεί τη βάση της εφαρμογής των δικαιωμάτων και των διεκδικήσεων νέων δικαιωμάτων.⁵⁸ Τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν αποτελούν ατού κατά των συλλογικών επιδιώξεων, αλλά είναι σημάδια ότι η κοινότητα αποδέχεται τον ανοικτό χαρακτήρα της κοινωνίας και της ταυτότητας. Είναι ο τόπος όπου συναντώνται η μέριμνα, η αγάπη και το δίκαιο. Ομοίως, τα δικαιώματα στην αυτοδιάθεση στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου αποτελούν έκφραση της αμοιβαίας αναγνώρισης των κοινωνιών και των εθνών που βγαίνουν από την αποικιοκρατία. Έτσι τα δικαιώματα προστατεύουν τη δυνατότητα των ανθρώπων να συμμετέχουν στη ζωή της κοινότητας ως σύνολο, και ο αγώνας για νέα δικαιώματα είναι ένας αγώνας για να αλλάξει το νόημα της ίσης συμμετοχής και να επεκταθεί από

5 4 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 378

5 5 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 385

5 6 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 387

5 7 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 401

5 8 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 412

την πολιτική ζωή στον χώρο εργασίας, στο φυσικό περιβάλλον και στον ιδιωτικό χώρο.⁵⁹

Τα δικαιώματα αντιπροσωπεύουν την πιο χαρακτηριστική νομική έκφραση τόσο του κοινωνικού προσδιορισμού όσο και της προσωπικής επιθυμίας.⁶⁰ Τα δικαιώματα πάντα υποκινούν αγώνες για περισσότερα δικαιώματα: δημιουργούν συνεχώς νέες σφαίρες διεκδικήσεων και νομιμοποιήσεων.⁶¹ Μια διεκδίκηση δικαιώματος εμπεριέχει δύο αιτήματα προς τον άλλο: ένα ορισμένο αίτημα σε σχέση με μια πτυχή της προσωπικότητας ή της κοινωνικής θέσης του διεκδικητή αλλά και, δεύτερον, μια κατά πολύ ευρύτερη απαίτηση να αναγνωριστεί η όλη του ταυτότητα με τα μοναδικά της χαρακτηριστικά.⁶²

Όταν ασκούμε δικαιώματα, μπαίνουμε σε μια περίοδο ανακωχής με τους άλλους, εγκαταλείπουμε την αντιπαλότητα προκειμένου να συμμετάσχουμε στον λόγο.⁶³ Οι κυβερνήσεις, οι διεθνείς και οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί συμφωνούν ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ο καλύτερος αν όχι ο μοναδικός τρόπος που έχει απομείνει για την προώθηση της εγγενούς αξίας μιας έννομης τάξης.⁶⁴ Μόνο ένα δίκαιο εμποτισμένο με ανθρώπινα δικαιώματα είναι άξιο του ονόματός του.⁶⁵

Τα δικαιώματα υπάρχουν μόνο σε σχέση με άλλα δικαιώματα, οι διεκδικήσεις δικαιωμάτων συνεπάγονται την αναγνώριση των άλλων και των δικαιωμάτων τους και διακοινωνικών δικτύων αμοιβαίας αναγνώρισης και διευθέτησης. Δεν μπορεί να υπάρξει κανένα αδέσμευτο, απόλυτο δικαίωμα, επειδή ένα τέτοιο δικαίωμα θα παραβίαζε την ελευθερία όλων των άλλων εκτός του φορέα του.⁶⁶

5 9 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 412

6 0 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 418

6 1 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 436

6 2 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 448

6 3 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 450

6 4 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 464-465

6 5 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 465

6 6 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 483

Τα ανθρώπινα δικαιώματα αποκτούν θεσμική ύπαρξη με τη συστατική τους διακήρυξη, η οποία διακηρύσσει αυτό που δημιουργεί και δημιουργεί τη βάση πάνω στην οποία στηρίζεται. Μια κοινωνία ανθρωπίνων δικαιωμάτων μετατρέπεται αυτήν την εμπειρία σε βασική αρχή οργάνωσης και νομιμοποίησης.⁶⁷ Τα ανθρώπινα δικαιώματα υπάρχουν ακόμη και όταν δεν έχουν νομοθετηθεί.⁶⁸

1.7 Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα είναι μια διακήρυξη που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (10 Δεκεμβρίου 1948), περιγράφοντας την άποψή τους για τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα. Παρ'όλο που δεν είναι νομικά δεσμευτικό έγγραφο, έγινε η βάση για δύο νομικές συνθήκες, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα.⁶⁹ Στο Άρθρο 1, η Διακήρυξη δηλώνει κατηγορηματικά τα εγγενή δικαιώματα όλων των ανθρωπίνων όντων: << Η παραβίαση και η περιφρόνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου οδήγησαν σε πράξεις βαρβαρότητας, που εξεγείρουν την ανθρωπινή συνείδηση και η προοπτική ενός κόσμου όπου οι άνθρωποι θα είναι ελεύθεροι να μιλούν και να πιστεύουν λυτρωμένοι από τον τρόμο και την αθλιότητα, έχει διακηρυχθεί ως η πιο υψηλή επιδίωξη του ανθρώπου... Όλα τα ανθρώπινα πλάσματα έχουν γεννηθεί ελεύθερα και ίσα στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα>>. Τα κράτη μέλη του Ο.Η.Ε. υποσχέθηκαν να συνεργαστούν για την προώθηση των τριάντα Άρθρων για τα ανθρώπινα δικαιώματα που για πρώτη φορά στην ιστορία, συγκεντρώθηκαν και κωδικοποιήθηκαν σε ένα και μόνο έγγραφο. **(Παράρτημα Α)**

1.8 Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Η Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, γνωστή και ως Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, υιοθετήθηκε υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1950 με σκοπό την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης συμμετέχουν στη Σύμβαση, όπως επίσης αναμένεται από τα νέα μέλη να την επικυρώσουν το ταχύτερο δυνατό. Βάσει της Σύμβασης ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων

6 7 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 484

6 8 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006, σελ. 484

6 9 Ιστοσελίδα ΒΙΚΙΠΑΔΕΙΑ

Δικαιωμάτων. Ο πολίτης που θεωρεί ότι έχουν παραβιαστεί τα δικαιώματά του σύμφωνα με τη Σύμβαση από ένα κράτος μέλος μπορεί να φέρει την υπόθεση στο Δικαστήριο. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου είναι νομικά δεσμευτικές και το Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να επιδικάσει αποζημίωση. Το καθεστώς που δίνει τη δυνατότητα να προστατεύονται οι πολίτες από παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί καινοτομία όσον αφορά τις διεθνείς συμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς παρέχει στο άτομο έναν ενεργό ρόλο στη διεθνή σκηνή. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, παραμένει η μόνη διεθνής συμφωνία για τα ανθρώπινα δικαιώματα που παρέχει αυτό τον υψηλό βαθμό προστασίας του ατόμου.⁷⁰

Ο μηχανισμός της ΕΣΔΑ έχει δύο αλληλένδετες διαστάσεις. Η πρώτη διάσταση αφορά τα όργανα ελέγχου που εγκαθιδρύει η Σύμβαση και τις αρμοδιότητες που τους αναθέτει. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η αποτελεσματικότητα της ΕΣΔΑ οφείλεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στο έργο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, παλαιότερα, και σήμερα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ωστόσο, η δεύτερη διάσταση του μηχανισμού συλλογικής εγγύησης ενδιαφέρει ιδιαίτερα στο σημείο αυτό και η γενικότερη σημασία της δεν θα έπρεπε να υποβαθμίζεται. Πρόκειται για το θεσμό της διακρατικής προσφυγής.⁷¹

1.9 Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και η σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Πριν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, μόνο τα κράτη είχαν δικαιώματα στο διεθνές δίκαιο. Με την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του 1948 δόθηκε διεθνής νομική αναγνώριση στα δικαιώματα των ατόμων. Για πρώτη φορά δόθηκαν στα άτομα, ανεξάρτητα από φυλή, πίστη, φύλο, ηλικία, ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση, δικαιώματα τα οποία μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν για να αμφισβητήσουν άδικο κρατικό νόμο ή καταπιεστική εθιμική πρακτική.⁷²

Τα περισσότερα σύγχρονα κράτη επικύρωσαν τις διεθνείς συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και μερικές χώρες ενσωμάτωσαν στα συντάγματά τους τα δικαιώματα και τους κανόνες αυτών των συμβάσεων. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που δημιουργήθηκε το 1953, παρέχει στους πολίτες των ευρωπαϊκών χωρών τη δυνατότητα να προσφεύγουν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στο Στρασβούργο εναντίον αδικιών της πολιτικής και κρατικής διοίκησης.⁷³

Μπορούμε να αποκαλέσουμε την κουλτούρα της παγκόσμιας διάδοσης των ανθρωπίνων

7 0 Ιστοσελίδα ΒΙΚΗΠΑΔΕΙΑ

7 1 Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος, Η ανθρώπινη διάσταση του Διεθνούς Δικαίου, Αθήνα, 2010, σελ. 369

7 2 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004, σελ. 55

7 3 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004, σελ. 56

δικαιωμάτων μια μορφή ηθικής προόδου.⁷⁴ Το ουσιαστικότερο μήνυμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι ότι δεν υπάρχει καμιά δικαιολογία για την απάνθρωπη χρησιμοποίηση ανθρώπων.⁷⁵

Εκεί όπου έχει αποσυντεθεί κάθε τάξη και ο λαός του έχει παραδοθεί σε έναν πόλεμο όλων εναντίον όλων ή εκεί όπου ένα κράτος ασκεί κατάφωρη, επαναλαμβανόμενη και συστηματική βία εναντίον των πολιτών του, το μόνο αποτελεσματικό μέσο για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι η άμεση επέμβαση, που κυμαίνεται από την επιβολή κυρώσεων μέχρι τη χρήση στρατιωτικής βίας.⁷⁶ Τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν σημασία, επειδή βοηθούν τους ανθρώπους να βοηθούν τους εαυτούς τους. Προστατεύουν τη δυνατότητά τους να ενεργούν για να προασπίζουν τα δικαιώματά τους.⁷⁷

Ο ρόλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι να καθορίζουν το περιεχόμενο του πολιτισμού, αλλά να προσπαθούν να χειραφετήσουν όλα τα άτομα έτσι ώστε να μπορούν να διαμορφώνουν ελεύθερα το περιεχόμενό του.⁷⁸ Αφότου υιοθετήθηκε η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 1948, αναπτύχθηκε ένα μεγάλο διεθνές σύστημα νομικών εργαλείων, εργαλείων συνηγορίας και επιβολής, για να προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα δικαιώματα αυτά δεν κωδικοποιούνται μόνο στις συνθήκες, διακηρύξεις και συμβάσεις του Ο.Η.Ε., αλλά επίσης σε περιφερειακές συμφωνίες και σε πολλά συντάγματα που καθιερώθηκαν πρόσφατα σε όλον τον κόσμο.⁷⁹

Επιπλέον, θα μπορούσαμε να παραδεχτούμε ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου είναι τα δικαιώματα που έχει κανείς απλώς και μόνο επειδή είναι ένας άνθρωπος.⁸⁰ Η παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν είναι απλώς κάτι το κακό. Είναι κάτι τόσο κακό, ώστε όχι μόνο να πρέπει να απαγορευθεί, αλλά επιπλέον να θεωρείται ως κάτι το παράνομο και απαγορευμένο.⁸¹ Παράλληλα, το δημόσιο συμφέρον συνδέεται εσωτερικά με την ιδέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου.⁸²

Οι τέσσερις στυλοβάτες της Διακήρυξης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, είναι η αξιοπρέπεια, η ελευθερία, η ισότητα, και η αδελφοσύνη. Κάθε στυλοβάτης συμβολίζει ένα σημαντικό ιστορικό ορόσημο. Ο πρώτος συμβολίζει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια την οποία δικαιούνται όλα τα άτομα, ανεξαρτήτως της φυλής, της θρησκείας, του δόγματος, της εθνικότητας, της κοινωνικής καταγωγής

7 4 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 57

7 5 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 66

7 6 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 85-86

7 7 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 104

7 8 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 119

7 9 Μάικλ Ιγκνάτιεφ, Τα ανθρώπινα δικαιώματα ως πολιτική και ως ειδωλολατρεία, Αθήνα, 2004,σελ. 145

8 0 Micheline R. Ishay, Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Αθήνα, 2008, σελ.13

8 1 Micheline R. Ishay, Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Αθήνα, 2008, σελ.15

8 2 Micheline R. Ishay, Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Αθήνα, 2008, σελ.21

ή του φύλου τους. Ο δεύτερος παραπέμπει στην πρώτη γενιά των πολιτικών ελευθεριών και άλλων φιλελεύθερων δικαιωμάτων που κατακτήθηκαν κατά το Διαφωτισμό. Ο τρίτος αναφέρεται στα δικαιώματα εκείνα που συνδέονται με την πολιτική, κοινωνική και οικονομική ισότητα και διεκδικήθηκαν κατά τη βιομηχανική επανάσταση. Ο τέταρτος επικεντρώνεται στα δικαιώματα εκείνα που συνδέονται με την κοινωνική και εθνική αλληλεγγύη, τα οποία διεκδικήθηκαν στα τέλη του 19ου αιώνα με αρχές του 20ού και κατά την περίοδο μετά την αποικιοκρατία.⁸³

Ο αγώνας για τα δικαιώματα σχετικά με την ελευθερία της γνώμης δεν ήταν μάταιος. Τα δικαιώματα αυτά επρόκειτο να αναγνωριστούν κατά τον 20ό αιώνα ως θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου και να διακηρυχθούν στο πρώτο άρθρο της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Ο.Η.Ε. (1948), στο άρθρο 9 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (1950), στο άρθρο 13 της Αμερικανικής Σύμβασης για τα δικαιώματα του ανθρώπου, στο άρθρο 18 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα (1966), και στο άρθρο 8 του Αφρικανικού Χάρτη των Δικαιωμάτων των Ανθρώπων και των Λαών (1986).⁸⁴

Σήμερα επικρατεί ευρέως η άποψη ότι τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα συνδέονται με τη φιλελεύθερη παράδοση, ενώ τα κοινωνικά και τα οικονομικά δικαιώματα σχετίζονται συνήθως με τη σοσιαλιστική ιδεολογία. Την αντίληψη αυτή μαρτυρά επιπλέον η κύρωση δύο ξεχωριστών συμφώνων από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών: του Διεθνούς Συμφώνου για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα και του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά, και Μορφωτικά Δικαιώματα.⁸⁵

1.10 Οι δίκες της Νυρεμβέργης και του Τόκιο, η σημασία των Μ.Κ.Ο. Για τα ανθρώπινα δικαιώματα και η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ

Οι δίκες της Νυρεμβέργης (1945-1946) και του Τόκιο (1946) στις οποίες παραπέμφθηκαν και δικάστηκαν οι πρώην ναζιστές και ηγέτες της Ιαπωνίας ως εγκληματίες πολέμου από ένα διεθνές στρατοδικείο δικαίωσαν τους διωχθέντες.⁸⁶ Διαμόρφωσαν επίσης ένα νομικό προηγούμενο στο διεθνές δίκαιο, ότι δηλαδή κανείς, είτε είναι ηγέτης είτε δημόσιος αξιωματούχος ή ιδιώτης δεν χαίρει ασυλίας για τη διάπραξη εγκλημάτων πολέμου.⁸⁷

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις είναι υπεύθυνες για την ενσωμάτωση διατάξεων

8 3 Micheline R. Ishay, *Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα, 2008, σελ.32
8 4 Micheline R. Ishay, *Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα, 2008, σελ.139
8 5 Micheline R. Ishay, *Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα, 2008, σελ.210
8 6 Micheline R. Ishay, *Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα, 2008, σελ.320
8 7 Micheline R. Ishay, *Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα, 2008, σελ.321

δικαιωμάτων του ανθρώπου στον καταστατικό χάρτη του ΟΗΕ, για ένα σημαντικό τμήμα της γλώσσας του κειμένου της Οικουμενικής Διακήρυξης και για την υιοθέτηση άλλων σημαντικών συνθηκών για τα δικαιώματα του ανθρώπου, όπως της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Παιδιού (1959), του Συμφώνου για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα (1966), του Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα (1966), της Σύμβασης για την Εξάλειψη κάθε Μορφής Διακρίσεων κατά των Γυναικών (1967).⁸⁸

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948 είναι μια διακήρυξη που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, και αποτελούσε μια καταφανή ένδειξη της προόδου της παγκόσμιας προσπάθειας να αναγνωριστούν νέα δικαιώματα στις καταπιεσμένες μειονότητες.⁸⁹ Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ως απάντηση στο εβραϊκό Ολοκαύτωμα και στην αποικιοκρατική καταστολή, τα δικαιώματα των μειονοτήτων και το δικαίωμα σε μια πατρίδα εξελίχθηκαν σε κύριες συνιστώσες του προγράμματος των δικαιωμάτων.⁹⁰

Το αναπαλλοτρίωτο δικαίωμα στην κρατική κυριαρχία αναγνωρίστηκε από τον καταστατικό χάρτη του Ο.Η.Ε. και τα κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα διατυπώθηκαν στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Ο.Η.Ε. Περιλάμβαναν διαβεβαιώσεις ότι όλοι έχουν δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση, στην εργασία, στην ελεύθερη επιλογή επαγγέλματος, στην ίση αμοιβή για ίση εργασία, στη συμμετοχή σε συνδικαλιστικές οργανώσεις, στην ανάπαυση και τον ελεύθερο χρόνο, στην τροφή, στην ένδυση, στη στέγαση, στη δωρεάν εκπαίδευση, κλπ.⁹¹

1.11 Το διεθνές δίκαιο σε σχέση με εγκληματίες πολέμου και παράγοντες με τους οποίους συνδέονται τα ανθρώπινα δικαιώματα

Η παγκοσμιοποίηση εμφανίζει νέα χαρακτηριστικά που επηρεάζουν τις ποικίλες εκφάνσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου.⁹² Επιπρόσθετα, υπάρχουν ενδείξεις ότι το διεθνές δίκαιο ενισχύεται έναντι όσων έχουν διαπράξει εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, με πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα την παραπομπή του πρώην ηγέτη της Χιλής Πινοσέτ και του πρώην προέδρου της Σερβίας Σλόμποταν Μιλόσεβιτς.⁹³

Τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν γίνει η θεωρητική αρχή της λύτρωσης από την τυραννία και την καταδυνάστευση και διασαλπίζονται ως το ευγενέστερο δημιούργημα της φιλοσοφίας και της νομικής μας παράδοσης.⁹⁴ Τα ανθρώπινα δικαιώματα συνδέθηκαν αρχικά με συγκεκριμένα ταξικά συμφέροντα και λειτούργησαν ως ιδεολογικά και πολιτικά όπλα στην πάλη της ανερχόμενης

8 8 Micheline R. Ishay, *Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα, 2008, σελ.329

8 9 Micheline R. Ishay, *Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα, 2008, σελ. 335-336

9 0 Micheline R. Ishay, *Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα, 2008, σελ. 336

9 1 Micheline R. Ishay, *Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα, 2008, σελ. 338

9 2 Micheline R. Ishay, *Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα, 2008, σελ. 372

9 3 Micheline R. Ishay, *Ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα, 2008, σελ. 497

9 4 Κώστας Δουζίνας, *Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, Αθήνα, 2006,σελ. 15

αστικής τάξης ενάντια στη δεσποτική πολιτική εξουσία και τη στατική κοινωνική οργάνωση.⁹⁵

Τα ανθρώπινα δικαιώματα ήταν εξαρχής η πολιτική εμπειρία της ελευθερίας, η έκφραση του αγώνα για να απελευθερωθεί το άτομο από τον εξωτερικό καταναγκασμό και να του δοθεί η δυνατότητα της αυτοπραγμάτωσης.⁹⁶ Κατά τη γένεσή τους, τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτέλεσαν μια υπερβατική βάση κριτικής ενάντια σε ό,τι ήταν τυραννικό ή αποτελούσε κοινοτοπία και στην πορεία, μεταβλήθηκαν από λόγο των εξεγερμένων και των αντιφρονούντων σε λόγο νομιμοποιητικό του κράτους.⁹⁷

Μια κοινωνία που βασίζεται σε δικαιώματα δεν αναγνωρίζει καθήκοντα, Παραδέχεται μόνο ότι υπάρχουν ευθύνες που απορρέουν από την αμοιβαιότητα των δικαιωμάτων, με τη μορφή περιορισμών των δικαιωμάτων χάριν της προστασίας των δικαιωμάτων των άλλων. Μόνο εκείνα τα δικαιώματα που υιοθετήθηκαν από το δίκαιο (εσωτερικό ή διεθνές), έχουν εισαχθεί στη νομικο-πολιτική πραγματικότητα και μπορούν να χρησιμοποιηθούν, όσο ισχύουν, για την υπεράσπιση των ατόμων.⁹⁸

Τα δικαιώματα είναι η νομική αναγνώριση της ατομικής βούλησης. Οι άνθρωποι αποκτούν τη συγκεκριμένη φύση τους, την ανθρώπινη και υποκειμενική υπόστασή τους, με το να έχουν δικαιώματα.⁹⁹ Τα ανθρώπινα δικαιώματα αναφέρονται στο ανθρώπινο, την ανθρώπινη ιδιότητα ή την ανθρώπινη φύση, και είναι αδιάρρηκτα συνδεδεμένα με το κίνημα του ουμανισμού και τη νομική μορφή του.¹⁰⁰ Οι άνθρωποι πρέπει να έρθουν αντιμέτωποι με το νόμο προκειμένου να αποκτήσουν δικαιώματα, καθήκοντα, εξουσίες, και αρμοδιότητες που αποδίδουν στο υποκείμενο νομική προσωπικότητα.¹⁰¹

1.12 Διακηρύξεις και αντιλήψεις σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1948 ακολούθησε πιστά τη Γαλλική Διακήρυξη τόσο στην ουσία όσο και στη μορφή. Οι συντάκτες της διακήρυξης του Ο.Η.Ε. του 1948 ακολούθησαν το πρότυπο της Γαλλικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη του 1789, αντικαθιστώντας σε όλα τα σημεία τη φράση δικαιώματα του ανθρώπου με τη φράση ανθρώπινα δικαιώματα.¹⁰²

9 5 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 16
9 6 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 19
9 7 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 22-23
9 8 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 27
9 9 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 28
1 00 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 36
1 01 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 37
1 02 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 132

Θεμελιακή αρχή της Γαλλικής Διακήρυξης ήταν το δικαίωμα της αντίστασης στην τυραννία, που εξέφραζε τον βαθιά πολιτικό και κοινωνικό χαρακτήρα της επανάστασης. Για τους Γάλλους, η επανάσταση ήταν μια πράξη υπέρτατης λαϊκής βούλησης, η οποία αποσκοπούσε στη ριζική αναδιάρθρωση της σχέσης μεταξύ κοινωνίας και κράτους σύμφωνα με τις αρχές των φυσικών δικαιωμάτων.¹⁰³ Τα δικαιώματα ανήκουν στον άνθρωπο και στον πολίτη, πράγμα που σηματοδοτεί μια στενή σχέση μεταξύ ανθρωπότητας και πολιτικής.¹⁰⁴

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι μια μορφή πολιτικής συνδεδεμένη με μια ηθική αντίληψη της ιστορίας και με μια τάση για συλλογική δράση που μπορεί να ανατρέψει την εξουσία, την τυραννία και τη δυστυχία.¹⁰⁵ Οι ελεύθερες αγορές, οι νομικές διαδικασίες και η κυριαρχία του εθνικού ή του διεθνούς δικαίου είναι σε θέση να επανορθώνουν, με την ομαλή λειτουργία τους, τις περιπτώσεις καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να επιβάλλουν τις αρχές της αξιοπρέπειας και της ισότητας όχι μόνο σε δημοκρατικά αλλά και σε τυραννικά καθεστώτα.¹⁰⁶

Είναι στη φύση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων το να διακηρύσσονται, επειδή δεν υπάρχει κανένας άλλος εκτός από την ιστορική ανθρωπότητα για να τα εγγυηθεί. Με την πράξη της διακήρυξης, ο άνθρωπος ταυτόχρονα αναγνωρίζει και διεκδικεί τη φύση του ως ελεύθερη βούληση.¹⁰⁷ Μία χάρτα δικαιωμάτων ή ένα σύνταγμα έχει δύο όψεις: την εξαγγελία, την πράξη της διακήρυξης, και δεύτερον, τη δήλωση, το περιεχόμενο της εξαγγελίας.¹⁰⁸

Το δίκαιο είναι το πεδίο όπου η αφηρημένη φύση προσκτάται συγκεκριμένη μορφή. Το νομικό υποκείμενο, ως φορέας των νομικών δικαιωμάτων, μεσολαβεί μεταξύ της αφηρημένης ανθρώπινης φύσης και του συγκεκριμένου ανθρώπινου όντος που πορεύεται στη ζωή δημιουργώντας τη δική του μοναδική ιστορία και επενεργώντας στον κόσμο.¹⁰⁹ Επιπρόσθετα, όλοι οι άνθρωποι θα πρέπει να γίνουν ίσοι ως προς τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια.¹¹⁰

Τα δικαιώματα δεν είναι οικουμενικά ή απόλυτα και δεν ανήκουν σε αφηρημένους ανθρώπους, αλλά σε συγκεκριμένα άτομα μέσα σε συγκεκριμένες κοινωνίες που υφίστανται άπειρες μεταβολές των συνθηκών, της παράδοσης και των νόμιμων δικαιωμάτων τους.¹¹¹ Τα ανθρώπινα δικαιώματα διακηρύχθηκαν αναπαλλοτρίωτα επειδή ήταν ανεξάρτητα από κυβερνήσεις, από εποχικούς και τοπικούς παράγοντες και εξέφραζαν υπό νομική μορφή τα αιώνια δικαιώματα

1 03 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 135

1 04 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 136

1 05 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 138

1 06 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 138-139

1 07 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 141

1 08 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 142

1 09 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 144

1 10 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 145

1 11 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 145

του ανθρώπου.¹¹²

Το αυξημένο κύρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκλαμβάνεται ως αποτέλεσμα της νομικής οικουμενικοποίησης τους, του θριάμβου της οικουμενικότητας του ανθρωπισμού. Το δίκαιο απευθύνεται σε όλα τα κράτη και σε όλα τα ανθρώπινα πρόσωπα και ανθρώπινα και διακηρύσσει ότι τα όσα δικαιωματικά τους ανήκουν αποτελούν μέρος της κληρονομιάς της ανθρωπότητας, η οποία αντικατέστησε την ανθρώπινη φύση ως ρητορική θεμελίωση των δικαιωμάτων.¹¹³

1.13 Η ισχύουσα κατάσταση ως προς τα ανθρώπινα δικαιώματα

Η νομοθετική αρμοδιότητα στην τεράστια υπόθεση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έγινε έργο των κυβερνητικών αντιπροσώπων, των διπλωματών, των πολιτικών συμβούλων, των διεθνών δημοσίων υπαλλήλων, και των ειδικών στα ανθρώπινα δικαιώματα.¹¹⁴ Επιπλέον, υπάρχουν διάφορα είδη σύνταξης και υποβολής εκθέσεων. Κάποια κράτη καλούνται να υποβάλλουν σε τακτά διαστήματα εκθέσεις σχετικά με τη συμμόρφωσή τους σε ορισμένες συμβατικές υποχρεώσεις τους σε επιτροπές που έχουν συσταθεί γι' αυτόν τον σκοπό.¹¹⁵

Τον Ιούλιο του 1998, στη Ρώμη, υιοθετήθηκε από αντιπροσώπους 120 χωρών μια σύμβαση, ιδρυτική του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου υπάγονται τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και οι γενοκτονίες. Παράλληλα, ανεξάρτητοι δικαστές, ευαίσθητοποιημένοι σε σχέση με τη δεινή θέση των καταπιεσμένων και καταδυναστευόμενων της γης και διορισμένοι για μεγάλες περιόδους με εξασφαλισμένη τη θητεία τους, είναι πιο κατάλληλοι για να δικάζουν εγκληματίες πολέμου.¹¹⁶

1 12 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 150
1 13 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 170
1 14 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 173
1 15 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 174
1 16 Κώστας Δουζίνας, Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα, 2006,σελ. 175

2ο Κεφάλαιο

Το Ανθρωπιστικό Δίκαιο, οι συμβάσεις της Γενεύης, το Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων και το έγκλημα πολέμου

2.1 Η επιρροή του Jean Jacques Rousseau στο Ανθρωπιστικό Δίκαιο

Το 1772, ο φιλόσοφος και ανθρωπιστής Jean Jacques Rousseau στο Κοινωνικό Συμβόλαιο, ένα έργο που χάραξε έντονα την εξελικτική πορεία του Ανθρωπιστικού Δικαίου διατυπώνει: <<Ο πόλεμος είναι μία σχέση, όχι μεταξύ ανθρώπων, αλλά μεταξύ κρατών, και τα άτομα είναι εχθροί ευκαιριακά μόνο, όχι ως άνθρωποι, ούτε ως πολίτες, αλλά ως στρατιώτες. Όχι ως μέλη ενός κράτους, αλλά ως υπερασπιστές του. Εφόσον ο στόχος του πολέμου είναι η υποταγή του εχθρικού κράτους, η μία πλευρά έχει το δικαίωμα να σκοτώνει τους αμυνόμενους αντιπάλους όσο διάστημα κρατάνε όπλα. Από τη στιγμή όμως που θα παραδοθούν και θα αφήσουν τα όπλα τους, παύουν να είναι εχθροί και ξαναγίνονται απλοί άνθρωποι, τις ζωές των οποίων κανείς δεν έχει δικαίωμα να αφαιρέσει>>. Το νόημα της αρχής αυτής, που πολύ γρήγορα έγινε αποδεκτή από το σύνολο της διεθνούς κοινότητας, είναι ότι οι εχθροπραξίες πρέπει να κατευθύνονται μόνο εναντίον των ενόπλων δυνάμεων του αντιπάλου, όχι εναντίον του άμαχου πληθυσμού που από τη φύση του δεν παίρνει μέρος στη σύρραξη. Οι ιδέες αυτές αποτέλεσαν και τη βάση πολλών κειμένων που υιοθετήθηκαν στη συνέχεια και διαμόρφωσαν το συμβατικό Ανθρωπιστικό Δίκαιο.¹

Ο Rousseau δικαίως θεωρείται ως ο πρώτος που υποστήριξε τη βασική αυτή αρχή του σύγχρονου δικαίου του πολέμου, τον περιορισμό δηλαδή των εμπολέμων στην απολύτως αναγκαία χρήση βίας. Έδωσε μια νέα διάσταση στη φύση του πολέμου. Αρνήθηκε τη μέχρι τις ημέρες του δογματική διάκριση μεταξύ δικαίου και μη δικαίου πολέμου.²

Έχοντας πάντοτε ως πεμπτουσία της φιλοσοφίας του το δικαίωμα της ζωής και της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, έκανε σαφή τη διάκριση μεταξύ εμπολέμων και μη εμπολέμων. Ένας εμπόλεμος δεν έχει άλλη πρόθεση από το να κατακτήσει το αντίπαλο κράτος και τίποτε πέρα από αυτό. Στρατιώτες που δεν συμμετέχουν σ' αυτή τη διαδικασία, καθώς και άμαχοι πολίτες, δεν επιτρέπεται να θεωρούνται υπεύθυνοι για εγκλήματα που δεν έχουν διαπράξει οι ίδιοι. Οι ζωές τους πρέπει να προστατεύονται και να μην είναι δέκτες οποιουδήποτε πόνου, γιατί ο πόνος είναι ο ίδιος και στις δύο πλευρές. Οι ιδέες αυτές αποτέλεσαν μέρος των βασικών αρχών της Γαλλικής Επανάστασης και περιελήφθησαν στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.³

1 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 59

2 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 59-60

3 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 60

2.2 Οι συμβάσεις της Γενεύης

Το 1929 στη Γενεύη, υπογράφηκαν δύο συμβάσεις. Η πρώτη αναθεώρησε, βελτίωσε και αντικατέστησε τις δύο προηγούμενες του 1864 και 1906 περί της μεταχείρισης των τραυματιών και ασθενών κατά τη διάρκεια του πολέμου. Εκπρόσωποι 47 κρατών συναντήθηκαν την 1η Ιουλίου και, στο τέλος του ίδιου μήνα, 33 κράτη υπέγραψαν τη Σύμβαση για βελτίωση των συνθηκών για τους τραυματίες και ασθενείς των Ενόπλων Δυνάμεων στο πεδίο της μάχης.⁴

Η διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού οδηγήθηκε στη σύγκληση διπλωματικής διάσκεψης στη Γενεύη (Απρίλιος-Αύγουστος 1949), με σκοπό την αναθεώρηση και ανάπτυξη πολλών διατάξεων του ήδη υπάρχοντος δικαίου, προς την κατεύθυνση της μεγαλύτερης προστασίας των θυμάτων του πολέμου. Σε πολλά πεδία, το ισχύον Δίκαιο δεν ήταν αρκετά σαφές και συγκεκριμένο, αλλά, ακόμα και εκεί που οι ρυθμίσεις ήταν σαφείς, έλειπαν διατάξεις που θα προέβλεπαν τον έλεγχο της εφαρμογής και κυρίως τους τρόπους επιβολής του.⁵

Αποτέλεσμα της διπλωματικής αυτής διάσκεψης υπήρξε η υπογραφή τεσσάρων Συμβάσεων στις οποίες μέχρι τον Οκτώβριο του 2008, είχαν προσχωρήσει 194 χώρες και που, μαζί με τα συμπληρωματικά Πρωτόκολλα του 1977, αποτελούν σήμερα τον βασικό κορμό του σύγχρονου Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου των ενόπλων συγκρούσεων.⁶

Οι Συμβάσεις περιέχουν συνολικά 417 Άρθρα και αναφέρονται τόσο σε γενικές αρχές που υπαγορεύουν την επιβαλλόμενη συμπεριφορά μεταξύ των μελών των εμπολέμων δυνάμεων, αλλά και απέναντι στα θύματα του πολέμου, όσο και σε λεπτομερείς διατάξεις πρακτικής, τις οποίες πρέπει όλα τα κράτη να ακολουθήσουν, προκειμένου να υπάρξει καθολική και ομοιόμορφη συμμόρφωση προς τις επιταγές του Δικαίου. Αναλύοντας το περιεχόμενο των Συμβάσεων της Γενεύης, θα πρέπει να σημειωθεί η ύπαρξη ορισμένων κοινών Άρθρων που περιλαμβάνονται και στις τέσσερις Συμβάσεις και έχουν ως σκοπό να στηρίξουν, με νομικές αναφορές και προτεινόμενες πρακτικές, τις γενικές αρχές που απορρέουν συμπερασματικά από τα κείμενά τους.⁷

4 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 110

5 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 119

6 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 120

7 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 120

Ο πυρήνας του συστήματος προστασίας πάνω στον οποίο στηρίζονται οι Συμβάσεις της Γενεύης, αλλά και ολόκληρη η φιλοσοφία του Δικαίου της Γενεύης, θα μπορούσε να προσδιοριστεί ως η αρχή, σύμφωνα με την οποία, τα προστατευόμενα πρόσωπα πρέπει να είναι σεβαστά και να προστατεύονται κάτω από οποιοσδήποτε συνθήκες, καθώς επίσης και να απολαμβάνουν ανθρώπινης μεταχείρισης, χωρίς καμιά διάκριση φύλου, φυλής, εθνικότητας, θρησκείας, πολιτικής άποψης ή άλλου αναλόγου κριτηρίου. Η έννοια του σεβαστού εμφανίζεται ως το παθητικό στοιχείο της γενικής αυτής αρχής, που υποδηλώνει την υποχρέωση να μη θανατωθεί, να μη βλαφτεί και να μην εκτεθεί σε κίνδυνο ένα προστατευόμενο άτομο. Η έννοια της προστασίας εμφανίζεται ως το ενεργητικό στοιχείο της αρχής και υποδηλώνει το καθήκον να προφυλαχθεί το άτομο αυτό από κάθε κίνδυνο σωματικής ή πνευματικής βλάβης. Το τρίτο στοιχείο της αρχής αναφέρεται στην επιβαλλόμενη συμπεριφορά προς τον προστατευόμενο και απευθύνεται σε όλες τις κατηγορίες ατόμων που, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, συμμετέχουν σε μία ένοπλη σύγκρουση.⁸

Χαρακτηριστική είναι και η αντίληψη που διατρέχει όλα τα κείμενα και των τεσσάρων Συμβάσεων, σύμφωνα με τα οποία, προϋπόθεση για την εφαρμογή των διατάξεων δεν είναι πλέον μόνο ο πόλεμος, αλλά και οποιαδήποτε άλλη ένοπλη σύρραξη μεταξύ των Μερών της Σύμβασης. Η αποδοχή της διεύρυνσης του πλαισίου μέσα στο οποίο εφαρμόζονται οι διατάξεις αποτελεί νεωτερισμό μεγάλης σημασίας για την εξέλιξη του δικαίου, αφού πλέον ο όρος δίκαιο του πολέμου αντικαταστάθηκε ρητά πλέον με τον όρο δίκαιο των ενόπλων συρράξεων, η δε έμφαση που δίνουν οι Συμβάσεις της Γενεύης στην ανθρωπιστική πλευρά της προστασίας, δημιούργησε το περίβλημα μέσα στο οποίο αναπτύχθηκε το Ανθρωπιστικό Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων.⁹

8 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 120

9 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 121

Εμφανίστηκε για πρώτη φορά μια τάση στην κατεύθυνση της επιβολής του Ανθρωπιστικού Δικαίου με την εισαγωγή της έννοιας των σοβαρών παραβιάσεων ενός εξευγενισμένου πολιτικά όρου, αντί του εγκλήματα πολέμου, ως μια πρώτη προσπάθεια ποινικοποίησης συγκεκριμένων πράξεων κατά τη διάρκεια μιας ένοπλης σύρραξης και παράλληλα καθιερώθηκε η υποχρέωση των κρατών-μερών να επιβάλλουν κυρώσεις στους υπαιτίους, αφού προηγουμένως ρυθίσουν υποχρεωτικά, για τον σκοπό αυτό, το εσωτερικό τους νομοθετικό πλαίσιο.¹⁰

Το Δίκαιο της Γενεύης, όπως συνηθίζεται να αποκαλείται το σύνολο των κανόνων που περιλαμβάνονται στις τέσσερις Συμβάσεις, έχει ως μοναδικό στόχο την προστασία όλων εκείνων των προσώπων που, κάτω από οποιαδήποτε ιδιότητα, περιέρχονται στα χέρια του εχθρού κατά τη διάρκεια μιας ένοπλης σύγκρουσης ή υφίστανται τις συνέπειες του πολέμου. Οι τρεις πρώτες Συμβάσεις έχουν ως υποκείμενα πρόσωπα που παίρνουν μέρος στη σύγκρουση ως μάχιμοι, ενώ η τέταρτη έχει ως υποκείμενα προστασίας τους αμάχους.¹¹

Οι Συμβάσεις I και II περιλαμβάνουν διατάξεις για τη βελτίωση των συνθηκών μεταχείρισης ασθενών και τραυματιών στο πεδίο της μάχης και τη θάλασσα αντίστοιχα και έχουν τόσα πολλά κοινά σημεία ώστε είναι ευκολότερο να αναλυθούν από κοινού.¹²

Στα κοινά Άρθρα 12 και 13 των Συμβάσεων I και II, προσδιορίζονται τα άτομα εκείνα που καλύπτονται από τις Συμβάσεις. Το ίδιο περιεχόμενο έχει και το Άρθρο 4 της Σύμβασης III.¹³

Τραυματίες, ασθενείς ή ναυαγοί, που ανήκουν στις ένοπλες δυνάμεις των εμπόλεμων, καθώς και άλλα πρόσωπα, ανάλογου status, είναι σεβαστά και προστατεύονται κάτω από

10 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 121

11 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 121

12 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 121

13 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 122

οποιοσδήποτε συνθήκες.¹⁴

Τα Άρθρα 24-26 της I και 36 της II Σύμβασης, αναφέρονται στο ιατρικό προσωπικό, το οποίο προστατεύεται κάτω από οποιοσδήποτε συνθήκες και περιλαμβάνει τόσο τα μέλη των ενόπλων δυνάμεων που έχουν ως μόνιμη ή και έκτακτη αρμοδιότητα να περισυλλέγουν τους ασθενείς και τραυματίες, όσο και τα μέλη του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού.¹⁵

Η Σύμβαση III περί αιχμαλώτων πολέμου, αποτελεί μια διευρυμένη έκδοση της Σύμβασης της Γενεύης του 1929. Ορισμένες διατάξεις έχουν γίνει περισσότερο σαφείς και λεπτομερείς, ενώ άλλες έχουν τροποποιηθεί σύμφωνα με τις εξελίξεις των καιρών και τις ανάγκες ενός σύγχρονου πολέμου. Η νέα Σύμβαση δεν περιορίστηκε απλά στη βελτίωση της Σύμβασης του 1929, αλλά εισήγαγε νέους όρους και νέες ιδέες, που έδωσαν μια νέα πνοή στη γενικότερη αντίληψη που επικρατούσε στα τέλη της δεκαετίας του 1940, για την προστασία των θυμάτων πολέμου.¹⁶

Ο όρος άμαχος αναφέρεται σε οποιονδήποτε δεν είναι μέλος ενόπλων δυνάμεων ή άλλης κατηγορίας εμπόλεμου και δεν παίρνει μέρος στη σύγκρουση κάτω από οποιαδήποτε ιδιότητα. Η βασική αρχή της Σύμβασης είναι ότι, οι άμαχοι δεν αποτελούν ποτέ στόχο στρατιωτικών επιχειρήσεων, είναι πάντοτε σεβαστοί και τυγχάνουν ανθρώπινης μεταχείρισης, χωρίς διάκριση φυλής, εθνικότητας, θρησκείας ή πολιτικής άποψης.¹⁷

Η μελέτη όλων εκείνων των στοιχείων που συνέβαλαν στην υιοθέτηση των τεσσάρων Συμβάσεων της Γενεύης οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι κύριο μέλημα των συντακτών τους, που

14 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 122

15 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 122

16 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 122

17 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 124

εκφράζουν και την αντίληψη που επικρατούσε μεταπολεμικά στη Διεθνή Κοινότητα, υπήρξε η καταγραφή μιας σειράς κανόνων και αρχών υποχρεωτικής συμπεριφοράς προς τα υποκείμενα μιας ένοπλης σύγκρουσης είτε αυτά ανήκουν στις στρατιωτικές δυνάμεις είτε είναι άμαχοι, κωδικοποιώντας παράλληλα και το μέχρι τη χρονική εκείνη περίοδο Εθιμικό Δίκαιο.¹⁸

Η ιδέα της προστασίας των τραυματιών και ασθενών και η αντίληψη ότι δεν πρέπει να αποτελούν στόχους πολεμικών επιχειρήσεων, είναι από τις πρώτες που αναπτύχθηκαν, ιδιαίτερα στα τέλη του περασμένου αιώνα, όταν άρχισαν να διαμορφώνονται οι πρώτοι κανόνες πολέμου.¹⁹

Με τη Διάσκεψη της Γενεύης του 1864, έγινε η πρώτη απόπειρα καταγραφής μιας σειράς βασικών αρχών για τη βελτίωση των συνθηκών των τραυματιών στο πεδίο της μάχης. Η Σύμβαση που προέκυψε από τη Διάσκεψη αυτή αναθεωρήθηκε δύο φορές, το 1906 και το 1929, μέχρι να προσλάβει την τελική της μορφή με τη Σύμβαση II της Γενεύης του 1949. Η Διπλωματική Διάσκεψη 1974-1977 επανεξέτασε το ζήτημα και η αναθεώρηση που προέκυψε από τις συζητήσεις, περιελήφθη στο δεύτερο τμήμα του Πρωτοκόλλου I (Άρθρα 8-20) και το τρίτο τμήμα του Πρωτοκόλλου II (Άρθρα 7-12).²⁰

Το πεδίο εφαρμογής των Συμβάσεων που αναφέρθηκαν πιο πάνω διευρύνθηκε. Και ενώ οι Συμβάσεις του 1864 και του 1929 είχαν ως αντικείμενο τη βελτίωση των συνθηκών των τραυματιών και ασθενών μελών των ενόπλων δυνάμεων, οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 αντιμετωπίζουν σε διαφορετικά κείμενα τις περιπτώσεις τραυματιών και ασθενών μελών των ενόπλων δυνάμεων και των αμάχων. Τα Πρωτόκολλα του 1977 προχώρησαν ακόμη περισσότερο και συμπεριέλαβαν,

18 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 124-125

19 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 227

20 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 227-228

μαζί με τα μέλη των ενόπλων δυνάμεων, και τους αμάχους, σε κοινές διατάξεις.²¹

Το 1899 και το 1907 στη Χάγη διατυπώθηκαν οι πρώτοι κανόνες προστασίας των ναυαγών, που αναθεωρήθηκαν με τη Σύμβαση II της Γενεύης και αποτέλεσαν, με τις περιπτώσεις των τραυματιών και ασθενών, ένα σώμα κανόνων. Με αυτή τη μορφή εμφανίστηκαν και στα κείμενα των Πρωτοκόλλων του 1977.²²

Οι όροι τραυματίες και ασθενείς σημαίνουν πρόσωπα μάχιμα ή μη μάχιμα, τα οποία, λόγω τραύματος, ασθένειας ή άλλης σωματικής ή διανοητικής διαταραχής ή αναπηρίας, χρήζουν ιατρικής βοήθειας ή περίθαλψης και τα οποία απέχουν από κάθε εχθροπραξία.²³

Ο όρος ναυαγοί σημαίνει πρόσωπα μάχιμα, ή μη μάχιμα τα οποία βρίσκονται σε κίνδυνο στη θάλασσα ή σε άλλα ύδατα, ως αποτέλεσμα ατυχήματος ή και πολεμικής ενέργειας, π.χ. Καταβύθιση από υποβρύχια, που συνέβη σ'αυτά ή στο σκάφος ή στο αεροσκάφος που τα μετέφερε και τα οποία απέχουν από οποιαδήποτε εχθροπραξία.²⁴

Τόσο η Σύμβαση IV της Γενεύης του 1949 όσο και το Πρωτόκολλο I του 1977 ασχολήθηκαν διεξοδικά με την περίπτωση των αμάχων.²⁵

21 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ.228

22 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 228

23 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 228

24 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 228-229

25 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 248

Η Σύμβαση της Γενεύης του 1949 αναφέρεται σε δύο κατηγορίες αμάχων. Η πρώτη κατηγορία αποτελείται από τα προστατευόμενα πρόσωπα που βρίσκονται στα χέρια του εχθρού σε περίπτωση εμπόλεμης κατάστασης ή κατοχής εδάφους και δεν είναι υπήκοοι του μέρους αυτού της σύρραξης (Μέρος III της Σύμβασης). Η δεύτερη κατηγορία αποτελείται από το σύνολο του πληθυσμού των κρατών-μερών σε μια σύρραξη, ανεξάρτητα από γένος, φύλο, θρησκεία ή πολιτική άποψη (Μέρος II της Σύμβασης).²⁶

Το Άρθρο 50 του Πρωτοκόλλου I του 1977, προσδιορίζει την έννοια του αμάχου ως εξής: 1. Άμαχος είναι όποιο πρόσωπο δεν ανήκει στις κατηγορίες του Άρθρου 4(1), (2), (3) και (β) της Σύμβασης III του 1949 και του Άρθρου 43 του Πρωτοκόλλου. Σε περίπτωση αμφιβολίας, αν ένα πρόσωπο ανήκει στην κατηγορία των αμάχων, θα θεωρείται άμαχος. 2. Ο άμαχος πληθυσμός περιλαμβάνει όλους όσους είναι άμαχοι. 3. Η παρουσία μεταξύ του άμαχου πληθυσμού ατόμων που δεν ανταποκρίνονται στον ορισμό του άμαχου, δεν αποστερούν από τον πληθυσμό τον χαρακτηρισμό του άμαχου.²⁷

Το μεγαλύτερο πάντως βήμα προς την κατεύθυνση της συνολικής προστασίας των αμάχων έγινε με τη Σύμβαση IV της Γενεύης του 1949 περί προστασίας άμαχου πληθυσμού κατά τη διάρκεια πολέμου, και συμπληρώθηκε με το κεφάλαιο II (Άρθρα 50 και 51) του Πρωτοκόλλου I του 1977. Η προστασία των αμάχων εννοιολογικά χωρίζεται: i) Στην προστασία των αμάχων που βρίσκονται κατά τη διάρκεια ενός πολέμου ή μιας ένοπλης σύγκρουσης στο έδαφος ενός μέρους της σύγκρουσης και δεν είναι υπήκοοί του, ii) Στην προστασία των αμάχων που κατοικούν ή διαμένουν σε περιοχές που βρίσκονται κάτω από εχθρική κατοχή, iii) Στην προστασία των αμάχων, ανεξαρτήτως υπηκοότητας, που διαμένουν στο έδαφος ενός μέρους της σύγκρουσης.²⁸

2.3 Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, το Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων και το έγκλημα πολέμου

²⁶ Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 248

²⁷ Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 248-249

Μία εξέλιξη στο σύγχρονο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο είναι και η όλο και εντονότερη αλληλοεπίδραση μεταξύ του Δικαίου των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων και του Ανθρωπιστικού Δικαίου, μια σχέση που βοήθησε σημαντικά στην παράλληλη ανάπτυξη και των δύο αυτών συναφών πλευρών του Δικαίου, με χαρακτηριστικότερη την εμφάνιση της επίδρασης πάνω σε εκείνη του δεύτερου, μια ανάπτυξη που είχε αρχίσει με την υιοθέτηση των Συνθηκών της Γενεύης του 1949. Το γεγονός, ότι περισσότερες ένοπλες συγκρούσεις των πρόσφατων δεκαετιών είναι εσωτερικές, έχει επιταχύνει αυτή την ανάπτυξη, δεδομένου ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα και το Ανθρωπιστικό Δίκαιο διαδραματίζουν έναν εξίσου σημαντικό ρόλο στις συγκρούσεις αυτές μιας και περιέχουν συχνά παρόμοιους κανόνες. Η στενή επαφή μεταξύ των δύο κλάδων του Δικαίου στις εσωτερικές συγκρούσεις έχει υπογραμμιστεί επίσης και στο Πρωτόκολλο II του 1977, του οποίου το μέρος II, αναφερόμενο στην ανθρώπινη μεταχείριση (Άρθρα 4-6), αναπαράγει σε μεγάλο βαθμό τους κανόνες που χρησιμοποιούνται στο Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων του 1966.²⁹

Πολλές θεωρίες υποστηρίχθηκαν στο παρελθόν, αναφορικά με την οξύμωρη σχέση μεταξύ της έννοιας του δικαίου και εκείνης του πολέμου. Η ιστορία όμως, κατέρριψε την άρνηση αυτή και η εξέλιξη του Δικαίου των Ενόπλων Συγκρούσεων απέδειξε ότι, ακόμα και αυτή η σκληρή πραγματικότητα μιας εμπόλεμης κατάστασης μπορεί να ενταχθεί μέσα σε συγκεκριμένα πλαίσια συμπεριφοράς.³⁰

Οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 αντιμετώπισαν το ζήτημα της επιβολής του Δικαίου των Ενόπλων Συγκρούσεων με τρόπο αποφασιστικό και πρωτότυπο, δημιουργώντας, από τη μια πλευρά, συγκεκριμένη κατηγορία (όχι εξαντλητική) σοβαρών παραβιάσεων του Δικαίου των Ενόπλων Συγκρούσεων και, από την άλλη, ένα σύστημα ποινικής καταστολής με τη συνδρομή και του ίδιου του κράτους.³¹

Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο αντιμετωπίζει κατά τρόπο ιδιαίτερα προσεκτικό και συστηματικό το ζήτημα των εγκλημάτων πολέμου και προωθεί την καταστολή τους με την κυρίαρχουσα αντίληψη ότι η ποινική τιμωρία των παραβατών αποτελεί πλέον ηθική και νομική

29 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 285

30 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 328

31 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 333

επιταγή της Διεθνούς Κοινότητας.³² Ο καταλογισμός της ατομικής ποινικής ευθύνης σε πρόσωπα που διέπραξαν ή διέταξαν την παραβίαση κανόνων του Δικαίου των Ενόπλων Συγκρούσεων, αποτελεί ένα σημαντικό βήμα του Ανθρωπιστικού Δικαίου προς την κατεύθυνση της επιβολής του.

.³³

Ενώ το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο προσδιορίζει ποιες πράξεις ή παραλείψεις χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα πολέμου, οι εθνικές νομοθεσίες υποχρεούνται να προσδιορίσουν τις κυρώσεις που θα επιβάλλονται στους παραβάτες τους.³⁴

Σύμφωνα με την παραδοσιακή δομή του Διεθνούς Δικαίου, οι παραβιάσεις των νόμων και εθίμων του πολέμου θεωρείται ότι πρέπει να διαπραχθούν από κράτη και τα μέτρα προς αποτροπή και επανόρθωση πρέπει να απευθύνονται προς το υπεύθυνο για την παραβίαση κράτος. Τα μέτρα αυτά μπορεί να προβλέπονται από το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, να ανήκουν στο περί κρατικής ευθύνης τμήμα του γενικού Διεθνούς Δικαίου ή να περιλαμβάνονται στον Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, που αποτελεί το βασικό κείμενο της οργανωμένης Διεθνούς Κοινωνίας. Οι παραβιάσεις, πριν κατασταλούν, πρέπει να επιβεβαιώνονται και οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 προβλέπουν για έρευνα, που αναλαμβάνεται κατόπιν αιτήσεως κράτους μέρους στη σύγκρουση.³⁵

Οι παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου που χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα πολέμου ποινικοποιούνται από αυτό. Η έννοια των εγκλημάτων πολέμου περιλαμβάνει τις παραβιάσεις που προσδιορίζονται στις συμβάσεις της Γενεύης και στα πρωτόκολλα ως σοβαρές.³⁶ **Έγκλημα πολέμου** είναι όρος του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου που θεσπίστηκε από τη Συνθήκη των Βερσαλιών (28 Ιουνίου 1919) και ο οποίος εφαρμόστηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Σύμφωνα με αυτόν τον όρο, τιμωρείται γενικά κάθε προσβολή της ηθικής και του κύρους των διεθνών νόμων, συνθηκών και συμβάσεων, η οποία συνέβη κατά τη διάρκεια πολέμου. Οι χαρακτηριζόμενοι ως **εγκληματίες πολέμου** προσάγονται στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, το οποίο και καθίσταται αρμόδιο για την εκδίκασή τους.³⁷

Η δημιουργία των ad hoc ποινικών δικαστηρίων και η υιοθέτηση του καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου καθιστούν σαφές σε όσους αναμειγνύονται στη διεξαγωγή ενός πολέμου ότι η συμπεριφορά τους θα κρίνεται από νομικά standards που θέτει η διεθνής κοινότητα.³⁸

32 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 336-337

33 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 33

34 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 337

35 Κ. Χατζηκωνσταντίνου, Επτά +1 Προβλήματα για το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Αθήνα, 2010, σελ. 36-37

36 Κ. Χατζηκωνσταντίνου, Επτά +1 Προβλήματα για το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Αθήνα, 2010, σελ. 40

37 [Http://el.wikipedia.org](http://el.wikipedia.org)

38 Κ. Χατζηκωνσταντίνου, Επτά +1 Προβλήματα για το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Αθήνα, 2010, σελ. 43

Οι κανόνες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου αφορούν και στις δυνάμεις του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, ιδίως η απαγόρευση επιθέσεων κατά αστικού πληθυσμού και περιουσιών, η απαγόρευση ή ο περιορισμός συγκεκριμένων μέσων και μεθόδων πολέμου ή το ότι μόνο το επείγον ή σοβαρό ενός τραυματισμού μπορεί να προσδιορίσει τη σειρά της ιατρικής αντιμετώπισής του.³⁹

2.4 Περιπτώσεις διάπραξης εγκλημάτων πολέμου και γενοκτονιών

Σήμερα, ένας περιορισμένος αριθμός πράξεων ανήκουν στην ιδιαίτερη κατηγορία των διεθνών εγκλημάτων. Πρόκειται για τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, τη γενοκτονία και την επίθεση.⁴⁰

Περιπτώσεις διάπραξης γενοκτονιών και εγκλημάτων πολέμου είναι οι ακόλουθες:

- 1) του Χίτλερ της Γερμανίας, η σύσταση των Einsatzgruppen (κινητές μονάδες δολοφονίας των SS) για να υλοποιηθεί η ιδέα της “τελικής λύσης”. Το αποτέλεσμα ήταν η εξόντωση 5-6 εκατομμυρίων Εβραίων από όλη την κατεχόμενη Ευρώπη και οι τρομακτικά μεγάλες ανθρώπινες απώλειες από το Ολοκαύτωμα.⁴¹
- 2) Του Στάλιν της Ε.Σ.Σ.Δ., που ζητούσε από τις κομματικές αρχές της Ουκρανίας “να απαλλαγούν από τα αντεπαναστατικά στοιχεία, μέσω φυλάκισής τους, εγκλεισμού τους σε στρατόπεδα συγκέντρωσης ή άλλων τρόπων χωρίς να αποκλείεται η εφαρμογή των εσχάτων νόμιμων ποινών” (δηλαδή του εκτελεστικού αποσπάσματος). Ως αποτέλεσμα αυτής της απόφασης, 5-7 εκατομμύρια αγρότες (Κουλάκοι) που αντιτίθονταν στην κολεκτιβοποίηση της γης εξαφανίστηκαν από προσώπου γης.⁴²
- 3) Του Πολ Ποτ της Καμπότζης και των Κόκκινων Χμερ, που έσφαξαν 1,7 εκατομμύρια πολίτες από το έτος 1975 ως το 1979.⁴³

39 Κ. Χατζηκωνσταντίνου, *Επτά +1 Προβλήματα για το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Αθήνα, 2010, σελ. 119

40 Φωτεινή Παζαρτζή, *Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο*, Αθήνα, 2007, σελ. 45

41 [Http://archive.in.gr/](http://archive.in.gr/)

42 [Http://archive.in.gr/](http://archive.in.gr/)

43 [Http://tovima.gr](http://tovima.gr)

- 4) του Σουχάρτο της Ινδονησίας, που ήταν υπαίτιος για μια από τις μεγαλύτερες αλλά τις όχι τόσο γνωστές μαζικές σφαγές της ιστορίας τη δεκαετία 1960-1970, ως δικτάτορας της Ινδονησίας.⁴⁴
- 5) Της κυβέρνησης των Νεότουρκων με το σχέδιο εξόντωσης μιας κοινότητας δύο εκατομμυρίων ανθρώπων που ζούσε στα τουρκικά εδάφη για 2000 χρόνια.⁴⁵

⁴⁴ <https://athensindymedia.org/>

⁴⁵ <http://archive.in.gr/>

3ο Κεφάλαιο

Τα εγκλήματα διεθνούς δικαίου, διεθνείς συμβάσεις και διεθνή ποινικά δικαιοδοτικά όργανα.

3.1 Το Διεθνές Συμβατικό Δίκαιο και η ανάδειξη της σημασίας της ανθρώπινης ζωής και αξιοπρέπειας.

Το διεθνές συμβατικό δίκαιο παράγει ρυθμίσεις, με βάση τις οποίες τα ίδια τα άτομα έχουν τη δυνατότητα να τις επικαλεστούν για να προστατευτούν από την κρατική ισχύ ενώπιον διεθνών οργάνων τα οποία έχουν τη δυνατότητα είτε να επιβάλουν κυρώσεις στο κράτος που αγνοεί ουσιαστικούς κανόνες προστασίας του ατόμου, είτε να καθοδηγήσουν το κράτος στην κατεύθυνση της αποκατάστασης της διεθνούς νομιμότητας. Με τον τρόπο αυτόν τα άτομα μεταβάλλονται σε υποκείμενα του Διεθνούς Δικαίου, που έχουν την ίδια νομική υπόσταση με το παντοδύναμο κράτος στη διεκδίκησή τους για ορθή εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου που τα αφορά.¹

Η ανάγκη ύπαρξης ενός διεθνούς οργάνου για την απόδοση δικαιοσύνης σε περιπτώσεις που κράτος ή κράτη παραβιάζουν θεμελιώδεις κανόνες ανθρωπισμού, χρησιμοποιώντας δυσανάλογα τη δύναμή τους για να καταστρέψουν ανθρώπινες ζωές, για να προκαλέσουν πόνο και συμφορά σε άτομα ή σε ομάδες ατόμων ακολουθεί, όπως είναι εύλογο, τη συνειδητοποίηση της διεθνούς κοινότητας για την ανάγκη καθιέρωσης κανόνων συμπεριφοράς που να περιορίζουν την ανεξέλεγκτη χρήση της θεσμοποιημένης βίας.²

Η ανάδυση της Ευρώπης των εθνικών-κρατών, μέσα στον 19ο αιώνα, επιφέρει, κατά συνέπεια, μια σημαντική διαταραχή στις φεουδαρχικές ισορροπίες, που σε συνδυασμό με την αφύπνιση της εθνικής συνείδησης και την ανάδειξη της σημασίας της ατομικότητας και της ανθρώπινης ζωής και αξιοπρέπειας οδηγεί και σε έναν προβληματισμό γύρω από τα όρια της αυτονομίας της κρατικής αρχής και το σεβασμό που αυτή οφείλει στο άτομο και στο αγαθό της ύπαρξης.³

3.2 Οι διεθνείς συμβάσεις της Γενεύης, της Αγίας Πετρούπολης και της Χάγης.

Το εναρκτήριο λάκτισμα στη συζήτηση για τα διεθνή εγκλήματα δίνεται από τις διεθνείς

1 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 15

2 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 21

3 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 22

συμβάσεις της Γενεύης (22 Αυγούστου 1854) και της Αγίας Πετρούπολης (11 Δεκεμβρίου 1868), οι οποίες αναφέρουν τις ανάγκες για βελτίωση της τύχης των τραυματισμένων στρατιωτικών στο πεδίο της μάχης, τη μείωση, στο μέτρο του δυνατού, των τραγικών συνεπειών του πολέμου, και της απαγόρευσης της χρήσης όπλων που είναι αντίθετη με τους ανθρωπιστικούς νόμους.⁴

Η διεθνής κοινότητα επισημοποιεί την ιδέα της δημιουργίας ενός δικαιοδοτικού οργάνου που να υποστηρίζει και να πραγματώνει τις θεμελιακές απαιτήσεις της ανθρωπότητας στη Σύμβαση της Χάγης (1899), μέσα από αυτό που καθιερώθηκε ως η ρήτρα Martens και ονομάστηκε οι νόμοι της ανθρωπότητας. Η ρήτρα αυτή ενσωματώνεται στο προοίμιο της Σύμβασης της Χάγης για τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου, και προηγείται μιας σειράς ρυθμίσεων, που μαζί με τις ανάλογες ρυθμίσεις της μεταγενέστερης Σύμβασης του 1907 (πάλι της Χάγης) κωδικοποιούν τους κανόνες για το Δίκαιο του Πολέμου, προστατεύοντας τους εμπολέμους και τους άμαχους πληθυσμούς με κανόνες οι οποίοι προέρχονται από πρακτικές καθιερωμένες στα πολιτισμένα κράτη, από τους νόμους της ανθρωπότητας και από τις απαιτήσεις της κοινής συνείδησης.⁵

3.3 Ανάγκη ύπαρξης δικαστηρίων για εγκλήματα πολέμου.

Ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος, με την καταστροφική θηριωδία του, επαναφέρει στο προσκήνιο το αίτημα για τη δημιουργία ενός διεθνούς δικαστηρίου για εγκλήματα πολέμου. Είναι αξιοσημείωτο ότι για πρώτη φορά διατυπώνονται, σε αυτήν την ιστορική καμπή, διατάξεις που αφορούν την ατομική ευθύνη των ηγετών εκείνων που προκάλεσαν τη διεθνή σύρραξη και συνέβαλαν στην παραβίαση των κανόνων του Δικαίου του Πολέμου.⁶

Τα βήματα που έγιναν στο μεσοπόλεμο υπήρξαν σημαντικά, καθώς προήγαγαν τη συζήτηση τόσο για την ουσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου, όσο και για την οργάνωση των σχετικών μηχανισμών. Έτσι υπήρξαν σκέψεις να ανατεθεί στο Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης, που ιδρύθηκε και λειτούργησε στα πλαίσια της Κοινωνίας των Εθνών, η επιδίκαση εγκλημάτων που συνιστούν παραβιάσεις της διεθνούς δημόσιας τάξης

4 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 22-23

5 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 23-24

6 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 24

και του οικουμενικού διεθνούς δικαίου.⁷

Το τέλος του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου μας βρίσκει, λοιπόν, σε μια δικαιοκή κατάσταση που προσδιορίζεται από το θετικό δίκαιο των συμβάσεων της Χάγης για το Δίκαιο του Πολέμου (το μόνο που είχε αναπτυχθεί μέσα από την ευρεία συμμετοχή κρατών σε αυτές) και από τα ίχνη που άφησε η νομοθετική δραστηριότητα της Κοινωνίας των Εθνών στον τομέα των εγκλημάτων κατά της διεθνούς δημόσιας τάξης και του οικουμενικού Διεθνούς Δικαίου.⁸

Οι ακρότητες του δεύτερου πολέμου επανακινητοποιούν τη διεθνή κοινότητα στην κατεύθυνση της ανάδειξης της ατομικής ευθύνης εκείνων που προκαλούν μαζικές καταστροφές με τη χρήση βίας.⁹ Το σύμφωνο του Λονδίνου της 8ης Αυγούστου 1945 εγκαθιδρύει το Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο που αποκτά, μέσα από το καταστατικό του, την αρμοδιότητα να δικάσει άτομα που κατηγορούνταν για τη διάπραξη τριών κατηγοριών διεθνών εγκλημάτων: τα εγκλήματα κατά της ειρήνης, τα εγκλήματα πολέμου, και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.¹⁰

Η προσθήκη της τελευταίας κατηγορίας εγκλημάτων -που ουσιαστικά πρωτοεμφανίζεται στη διεθνή δικαιοταξία, και που δεν είχε προβλεφθεί από τη διακήρυξη του 1943-, προέκυψε από τη γνωστοποίηση, στο μεταξύ, της έκτασης των ναζιστικών διωγμών ενάντια σε μεγάλες ομάδες άμαχων πληθυσμών, στη βάση πολιτικών, φυλετικών, ή θρησκευτικών κριτηρίων. Την ίδρυση αυτού του δικαστηρίου ακολουθεί η δημιουργία του Διεθνούς Δικαστηρίου για την Άπω Ανατολή, μέσα από μια διακήρυξη του στρατηγού Μακ Άρθουρ, ανώτατου αρχηγού των συμμαχικών δυνάμεων στην Ασία. Το πρώτο δικαστήριο αποκτά έδρα στη Νυρεμβέργη, το δεύτερο στο Τόκιο.¹¹

Τα δύο αυτά δικαστήρια υπήρξαν τα πρώτα που λειτούργησαν αποτελεσματικά στο διεθνές σύστημα, αποδίδοντας ευθύνες σε άτομα, και καταδικάζοντάς τα -σε ορισμένες

7 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 26-27

8 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 27

9 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 27-28

10 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 28-29

11 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 29

περιπτώσεις μάλιστα στην έσχατη των ποινών-, ανεξαρτήτως αν αυτά απολάμβαναν, τυπικά, ασυλίας κι αν επεκαλούντο, σε άλλες περιπτώσεις, την υπακοή στις διαταγές που είχαν λάβει από τους ανωτέρους τους.¹²

Στις 14 Αυγούστου 1949 υπογράφονται οι τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης για το Ανθρωπιστικό Δίκαιο, που καθιερώνει ένα καθεστώς προστασίας των δικαιωμάτων των άμαχων πληθυσμών. Στις 26 Νοεμβρίου 1968 υιοθετείται από τον Ο.Η.Ε. η Σύμβαση για το απαράγραπτο των εγκλημάτων πολέμου και των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Στις 3 Νοεμβρίου 1973 υιοθετείται η Διεθνής Σύμβαση για την εξάλειψη του εγκλήματος του apartheid, η οποία αναφέρεται, μάλιστα, στη δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου που θα δημιουργηθεί. Το έτος 1977 υπογράφονται δύο πρόσθετα Πρωτόκολλα στις τέσσερις συμβάσεις της Γενεύης του 1949 σχετικά με τις διεθνείς και μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις. Στις 10 Δεκεμβρίου 1984 υπογράφεται η Σύμβαση του Ο.Η.Ε. ενάντια στα βασανιστήρια και άλλες ποινές και συμπεριφορές βάναντες, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές.¹³

Τον Δεκέμβριο του 1995 η Γενική Συνέλευση αποφασίζει τη δημιουργία μιας προπαρασκευαστικής Επιτροπής για τη σύνταξη ενός κειμένου-σχεδίου σύμβασης για ένα διεθνές ποινικό δικαστήριο, που θα στηρίζεται στο σχέδιο της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου.¹⁴ Η δημιουργία του ad hoc Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία (25 Μαΐου 1991) με απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, για την εξέταση της ποινικής ευθύνης προσώπων που ενεπλάκησαν σε σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου από την 1η Ιανουαρίου 1991, και η δημιουργία του ad hoc Διεθνούς Δικαστηρίου για τη Ρουάντα, πάλι με απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, για την εξέταση ανάλογων σοβαρών παραβιάσεων, περιλαμβανομένων και εγκλημάτων γενοκτονίας, στο έδαφος της Ρουάντα, συνιστούν δύο προηγούμενα μεγάλης σημασίας για το μέλλον του Δικαστηρίου.¹⁵

12 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 29-30

1 3 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 32

1 4 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 33

1 5 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 36-37

Το Συμβούλιο Ασφαλείας συνέστησε, το 1993 και 1994, δύο ειδικά Δικαστήρια για την πρώην Γιουγκοσλαβία και Ρουάντα αντίστοιχα, για την εκδίκαση υποθέσεων προσώπων που ευθύνονται για το έγκλημα της γενοκτονίας, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.¹⁶ Ως εγκλήματα πολέμου θεωρούνται, πρώτον, οι σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 και των πρόσθετων Πρωτοκόλλων τους του 1977, που διεπράχθησαν κατά τη διάρκεια ενόπλων συρράξεων διεθνούς χαρακτήρα, και, δεύτερον, άλλες σημαντικές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, που διεπράχθησαν τόσο κατά τη διάρκεια διεθνών, όσο και εσωτερικών ενόπλων συρράξεων.¹⁷

3.4 Οι δίκες της Νυρεμβέργης και του Τόκιο.

Τα συγκλονιστικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, υπήρξαν και η αφορμή για μια εξέλιξη του διεθνούς δικαίου σε επίπεδα που μερικά χρόνια πριν δεν ήταν προσεγγίσιμα.

Το ad hoc Διεθνές Στρατοδικείο της Νυρεμβέργης συγκροτήθηκε με την απόφαση των τεσσάρων συμμαχικών νικητριών Δυνάμεων στις 8 Αυγούστου του 1945 και η έκταση της δικαιοδοσίας του προσδιορίστηκε με τον Χάρτη του Καταστατικού του, που αποτελεί Παράρτημα στο Σύμφωνο του Λονδίνου. Η κάθε Δύναμη όρισε έναν τακτικό και έναν αναπληρωματικό Δικαστή και έναν Δημόσιο Κατήγορο (εισαγγελέα). Οι κατηγορούμενοι ήταν είκοσι τέσσερις, και κατείχαν τις υψηλότερες μετά τον Χίτλερ, στρατιωτικές, πολιτικές και κομματικές θέσεις στο Γ΄ Ράιχ.¹⁸

Η Δίκη της Νυρεμβέργης άρχισε στις 20 Νοεμβρίου 1945 και συνεχίστηκε μέχρι τις 31 Αυγούστου 1946. Την προεδρία είχε ο βρετανός δικαστής, μέλος του Δικαστηρίου, λόρδος δικαστής Geoffrey Lawrence. Στις 218 συνεδριάσεις του δικαστηρίου πρωτοκολλήθηκαν στη δικαστική διαδικασία καταθέσεις 360 μαρτύρων, οι οποίες κατατέθηκαν είτε προφορικά, είτε γραπτά, είτε ενώπιον του δικαστηρίου (236 μάρτυρες) είτε εντεταλμένοι δικαστές ανέκριναν τους μάρτυρες. Πέραν τούτου αξιολογήθηκαν περίπου 200.000 ένορκες βεβαιώσεις ως αποδεικτικά στοιχεία. Ο κανονισμός της δίκης ήταν επηρεασμένος από το αγγλο – αμερικανικό δίκαιο. Στις 30 Σεπτεμβρίου και την 1η

1 6 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία Αθήνα, 2004, σελ. 180

1 7 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία Αθήνα, 2004, σελ. 185

1 8 Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 432

Οκτωβρίου 1946 εκφωνήθηκαν οι αποφάσεις: Τρεις αθωώσεις, δώδεκα ποινές θανάτου,εφτά είτε ισόβιες ή χρονικά περιορισμένες ποινές φυλάκισης.¹⁹

Το γεγονός ότι από το σύνολο των κατηγορουμένων μόνο ένας καταδικάστηκε για <<εγκλήματα κατά της ειρήνης >> και μόνον δύο για<< εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας>> δείχνει σαφώς και την τάση του Δικαστηρίου να περιορισθεί στα εγκλήματα που έγιναν κατά τη διάρκεια του πολέμου και να μην επεκταθεί σημαντικά σε εκείνα που έγιναν πριν από την έναρξη του πολέμου. Η αντιμετώπιση αυτή αποτέλεσε και την πυξίδα για την καθιέρωση αργότερα των σοβαρών παραβιάσεων από τις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, που στηρίχθηκε κυρίως στην κατηγορία των <<εγκλημάτων πολέμου>> και όχι σε εκείνη των << εγκλημάτων κατά της ειρήνης>> και <<κατά της ανθρωπότητας>> , που προέβλεπε ο Χάρτης του Λονδίνου.²⁰

Η Δίκη του Τόκιο

Μετά την παράδοση της Ιαπωνίας, τον Σεπτέμβριο του 1945, οι Συμμαχικές Δυνάμεις, με επικεφαλής τον ανώτατο διοικητή στρατηγό Mac Arthur, συνέταξαν τον Χάρτη του Τόκιο και προχώρησαν στη συγκρότηση του Δικαστηρίου της Άπω Ανατολής, με σκοπό να δικάσουν τους Ιάπωνες εγκληματίες πολέμου.²¹

Οι κατηγορίες που διατυπώθηκαν με το κατηγορητήριο, ήταν ταυτόσημες με εκείνες της Νυρεμβέργης, δηλαδή για “εγκλήματα κατά της ειρήνης”, “εγκλήματα πολέμου” και “εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας”.²²

Το Δικαστήριο έκρινε ενόχους και τους είκοσι εννέα κατηγορουμένους στην κύρια δίκη και επέβαλε την ποινή του θανάτου σε επτά από αυτούς, σε δέκα οχτώ επέβαλε την ποινή της ισόβιας κάθειρξης και σε δύο φυλάκιση επτά και είκοσι χρόνων. Η απόφαση του Δικαστηρίου του Τόκιο είναι σημαντική, γιατί με το σκεπτικό της, αναγνωρίζει την ποινική ευθύνη, ως προς τα συμβατικά εγκλήματα πολέμου, των αρχών εκείνων, που έχουν γνώση γι' αυτά και δεν έχουν κάνει κάτι για να τα αποτρέψουν. Το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης δεν είχε στο κατηγορητήριο να αντιμετωπίσει τέτοιο ζήτημα, αφού τα εγκλήματα όλων των κατηγορουμένων ήταν καθαρά “εγκλήματα ενεργητικά” και όχι “διά παραλείψεως

1 9 [Http://www.justiz.bayern.de/imperia](http://www.justiz.bayern.de/imperia)

2 0 Διονύσης Σ. Γάγγας ,Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων,Αθήνα, 2009,σελ.434

2 1 Διονύσης Σ. Γάγγας ,Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων,Αθήνα, 2009,σελ.438

2 2 Διονύσης Σ. Γάγγας ,Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων,Αθήνα, 2009,σελ.439

γενόμενα”. Η ποινική ευθύνη για παράληψη αποτροπής ενός εγκλήματος στα πλαίσια του πολέμου, αναγνωρίστηκε ρητά λίγο αργότερα, στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, και περιλήφθηκε στις διατάξεις του Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου Ι του 1977.²³

3.5 Το διεθνές ποινικό δίκαιο.

Η δίκη της Νυρεμβέργης σηματοδοτεί κατά πολλούς την ουσιαστική απαρχή του διεθνούς ποινικού δικαίου των διεθνών εγκλημάτων. Η κληρονομιά της εμπεδώθηκε στο διάστημα μετά τον ΄Β Παγκόσμιο Πόλεμο, με αποκορύφωμα την ίδρυση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.²⁴

Η διείσδυση του ποινικού δικαίου στη διεθνή έννομη τάξη είναι στενά συνδεδεμένη με τις παραβιάσεις κανόνων διεξαγωγής πολέμου. Ήδη από το τέλος του 19ου αιώνα υπήρξαν οι πρώτες κωδικοποιήσεις κανόνων περί διεξαγωγής εχθροπραξιών, με τις Συμβάσεις της Γενεύης του 1864 και της Αγίας Πετρούπολης του 1868, τις Συμβάσεις της Χάγης του 1899 και 1907, ιδιαίτερα με την 4η Σύμβαση της Χάγης περί νόμων και εθίμων πολέμου στην ξηρά και του προσαρτημένου σε αυτήν Κανονισμού, και, αργότερα, με τις Συμβάσεις της Γενεύης του 1929. Οι Συμβάσεις αυτές περιελάμβαναν γενικόλογες αναφορές στο ζήτημα της εγέρσεως ευθύνης για τις παραβιάσεις των νόμων και εθίμων πολέμου.²⁵

Η θέσπιση διεθνών μηχανισμών επιφορτισμένων με την τιμωρία των υπευθύνων για προσβολές κατά της διεθνούς έννομης τάξης εμφανίσθηκε ως εναλλακτική λύση στους παραδοσιακούς μηχανισμούς αποκλειστικά εθνικής εμβέλειας κατά τους οποίους οι υπεύθυνοι για πράξεις που παραβίαζαν κανόνες συμπεριφοράς των ενόπλων δυνάμεων σε περίπτωση πολέμου δικάζονταν από τα εθνικά δικαστήρια του τόπου τελέσεως των πράξεων αυτών.²⁶

3.6 Εγκαθίδρυση διεθνούς ποινικού δικαιοδοτικού οργάνου.

-
2	3	Διονύσης Σ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Αθήνα, 2009, σελ. 441
2	4	Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 24
2	5	Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 28
2	6	Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 29

Οι πρώτες απόπειρες για την εγκαθίδρυση διεθνούς ποινικού δικαιοδοτικού οργάνου με σκοπό την εκδίκαση ατόμων που κατηγορούνται ως υπεύθυνα για σοβαρά εγκλήματα διεθνούς δικαίου ανάγονται στην περίοδο μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Το 1919, οι νικητές του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου συνέστησαν Επιτροπή για τη Διαπίστωση της Ευθύνης των Υπευθύνων για τον Πόλεμο και την Επιβολή Κυρώσεων, η οποία πρότεινε τη σύσταση ενός ειδικού δικαστηρίου συγκροτημένου από δικαστές διαφόρων κρατών για να αποφανθεί σχετικά με τις παραβιάσεις του δικαίου οι οποίες σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου.²⁷

Ένα μέρος από τις συστάσεις της Επιτροπής αυτής ενσωματώθηκε στη Συνθήκη των Βερσαλλιών της 28ης Ιουνίου 1919, συγκεκριμένα στα άρθρα 227-230, τα οποία περιείχαν διατάξεις για την τιμωρία των εγκληματιών πολέμου.²⁸ Στα άρθρα 228-230 προβλεπόταν η δυνατότητα να ασκηθούν διώξεις από στρατιωτικά δικαστήρια των συμμαχικών δυνάμεων εναντίον Γερμανών, στελεχών των ενόπλων δυνάμεων, για εγκλήματα πολέμου.²⁹

Οι ακρότητες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου κινητοποίησαν εκ νέου τη διεθνή κοινότητα στην κατεύθυνση της σύστασης διεθνούς ποινικού δικαιοδοτικού οργάνου για τη δίωξη και τιμωρία των υπευθύνων για σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου. Ήδη από τα μέσα του πολέμου οι συμμαχικές δυνάμεις είχαν υπογράψει τη Διακήρυξη της Μόσχας (30 Οκτωβρίου 1943), με την οποία εξέφραζαν τη συλλογική τους πρόθεση να τιμωρήσουν τους υπευθύνους για εγκλήματα πολέμου.³⁰

Το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης συστήθηκε με τη διεθνή Συμφωνία του Λονδίνου της 8ης Αυγούστου 1945 μεταξύ των τεσσάρων συμμαχικών δυνάμεων (Γαλλίας, ΕΣΣΔ, ΗΠΑ και Ηνωμένου Βασιλείου) για τη δίωξη και τιμωρία των κυριοτέρων εγκληματιών πολέμου του Ευρωπαϊκού Άξονα. Το Καταστατικό του Δικαστηρίου θεωρείται ουσιαστικά ως η πράξη γέννησης του σύγχρονου διεθνούς ποινικού δικαίου. Κατά το άρθρο 6 του Καταστατικού, το δικαστήριο είχε την αρμοδιότητα να δικάσει άτομα που κατηγορούνταν για τη διάπραξη τριών κατηγοριών διεθνών εγκλημάτων: εγκλήματα κατά της ειρήνης, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Την ίδρυση του δικαστηρίου αυτού ακολούθησε η δημιουργία, με απόφαση που έλαβε ο Ανώτατος Στρατιωτικός Διοικητής των Συμμαχικών

2 7 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 29

2 8 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 29 -30

2 9 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 30

3 0 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 31-32

Δυνάμεων Στρατηγός Μακ Άρθουρ, του Δικαστηρίου του Τόκιο, το οποίο ακολούθησε, εν πολλοίς, το πρότυπο της Νυρεμβέργης. Τα δύο αυτά δικαστήρια υπήρξαν τα πρώτα δικαιοδοτικά όργανα ποινικού χαρακτήρα που λειτούργησαν σε διεθνές επίπεδο.³¹

Τη δίκη της Νυρεμβέργης ακολούθησαν και άλλες δίκες εγκληματιών πολέμου στη Γερμανία, ενώπιον ειδικών στρατιωτικών δικαστηρίων των συμμάχων στις αντίστοιχες ζώνες κατοχής με βάση τον Νόμο 10/1945 του Συμμαχικού Συμβουλίου Ελέγχου που ασκούσε τη διοίκηση της Γερμανίας έως το 1949. Κατόπιν, το έργο της δίωξης ανέλαβαν τα εσωτερικά δικαστήρια της πρώην Δυτικής Γερμανίας.³²

Η σύσταση του ad hoc Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία και λίγο αργότερα του ad hoc Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για τη Ρουάντα με στόχο την εκδίκαση των υπευθύνων για σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που διεπράχθησαν στις χώρες αυτές, υπήρξε ένα πρώτο βήμα.³³ Τα δικαστήρια αυτά συστήθηκαν με αποφάσεις που ελήφθησαν στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, ως μέτρα για την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, αφού προηγουμένως το Συμβούλιο Ασφαλείας είχε διαπιστώσει ότι οι παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου συνιστούν απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, καταδεικνύοντας έτσι το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας σχετικά με την ίδρυση διεθνών μηχανισμών καταστολής σοβαρών εγκλημάτων, η διάπραξη των οποίων θεωρείται ότι πλήττει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.³⁴

Τα δικαστήρια αυτά ανέπτυξαν στο διάστημα αυτό πλούσια νομολογία από την οποία αντλήθηκαν χρήσιμα συμπεράσματα που βοήθησαν στη σύνταξη του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, αλλά και στην εξέλιξη του διεθνούς ποινικού δικαίου γενικότερα. Το 1989, η Γενική Συνέλευση ανέθεσε στην Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου την επεξεργασία πρότασης για την εγκαθίδρυση ενός ποινικού δικαστηρίου. Το 1992, η Γενική Συνέλευση ζήτησε από την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου την κατά προτεραιότητα επεξεργασία ενός σχεδίου καταστατικού διεθνούς ποινικού δικαστηρίου. Η Επιτροπή, με ειδικό εισηγητή τον J. Crawford, εκπόνησε ένα σχέδιο καταστατικού, το οποίο υποβλήθηκε το 1994 και συνοδευόταν από σύσταση της Επιτροπής για τη διοργάνωση διεθνούς συνδιάσκεψης, προκειμένου να συζητηθεί η εγκαθίδρυση ενός διεθνούς ποινικού

3 1 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ.
32

3 2 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ.
34

3 3 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ.
39

3 4 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα,
2007, σελ.39-40

δικαστηρίου.³⁵

Το 1995, η Γενική Συνέλευση αποφάσισε τη σύσταση Προπαρασκευαστικής Επιτροπής για την κατάρτιση ενός σχεδίου σύμβασης για ένα διεθνές ποινικό δικαστήριο.³⁶ Η προπαρασκευαστική Επιτροπή συνήλθε έξι φορές και προχώρησε στη διαμόρφωση σχεδίου, το οποίο αποτέλεσε τη βάση των συζητήσεων κατά τη διπλωματική διάσκεψη που έλαβε χώρα στη Ρώμη από τις 15 Ιουνίου έως τις 17 Ιουλίου 1998. Στη Διάσκεψη συμμετείχαν αντιπροσωπείες από 160 κράτη, και ως παρατηρητές, εκπρόσωποι 33 διακυβερνητικών οργανώσεων, 14 εξειδικευμένων οργανώσεων του ΟΗΕ και 236 μη κυβερνητικές οργανώσεις.³⁷

3.7 Τα εγκλήματα πολέμου

Το Καταστατικό της Νυρεμβέργης προέβλεπε και όριζε για πρώτη φορά τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ειρήνης και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, χαρακτηρίζοντάς τα ως εγκλήματα διεθνούς δικαίου.

Τα εγκλήματα πολέμου αποτελούν διεθνή εγκλήματα. Τα εγκλήματα αυτά, τα οποία απορρέουν από τη διδαχή της Νυρεμβέργης, συνθέτουν τον σκληρό πυρήνα των διεθνών εγκλημάτων και σύμφωνα με το Καταστατικό της Ρώμης αποτελούν τα σοβαρότερα εγκλήματα που ενδιαφέρουν τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της ή τα σοβαρότερα

3 5 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 40

3 6 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 40-41

3 7 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 41

εγκλήματα διεθνούς ενδιαφέροντος. Τα εγκλήματα αυτά είναι τα μόνα ως προς τα οποία αναγνωρίζεται, τουλάχιστον μέχρι σήμερα, η δικαιοδοσία διεθνών ποινικών δικαιοδοτικών οργάνων. Σήμερα πλέον αποτυπώνονται και στο Καταστατικό της Ρώμης, το οποίο αποτελεί την πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια κωδικοποίησης των διεθνών εγκλημάτων.³⁸

Εγκλήματα πολέμου συνιστούν οι παραβιάσεις εθιμικών ή συμβατικών κανόνων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου.³⁹ Η έννοια των εγκλημάτων πολέμου καθώς και το πεδίο εφαρμογής τους συνδέονται και εξελίχθηκαν παράλληλα με τους ουσιαστικούς εθιμικούς και συμβατικούς κανόνες του δικαίου των ενόπλων συρράξεων.⁴⁰

Η έννοια των εγκλημάτων πολέμου εμφανίσθηκε κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, κυρίως μέσα από τις πρώτες κωδικοποιήσεις κανόνων του εθιμικού δικαίου περί διεξαγωγής του πολέμου. Ένα πρώτο παράδειγμα αποτελεί ο Κώδικας Lieber του 1863, στον οποίο, με αφορμή τον αμερικανικό εμφύλιο πόλεμο, καταγράφηκαν πράξεις που εθεωρούντο ως εγκλήματα πολέμου. Μπορεί ακόμη να αναφερθεί και το Εγχειρίδιο της Οξφόρδης, το οποίο εκπονήθηκε από το Ινστιτούτο Διεθνούς Δικαίου το 1880. Σε διακρατικό επίπεδο, οι Συμβάσεις της Χάγης του 1899/1907, ιδίως η Τέταρτη Σύμβαση του 1907 περί νόμων και εθίμων πολέμου στην ξηρά, καθώς και ο προσαρτημένος σε αυτήν Κανονισμός αποτέλεσαν την πρώτη διεθνή κωδικοποίηση των νόμων και εθίμων πολέμου.⁴¹

Εγκλήματα πολέμου εθεωρούντο παραβιάσεις των νόμων και εθίμων πολέμου κατά

3 91	8	Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ.
3 91-92	9	Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ.
4 92	0	Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ.
4 92	1	Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ.

τη διάρκεια διεθνούς ένοπλης σύρραξης. Οι παραβιάσεις των κανόνων είχαν ως κύρια συνέπεια την έγερση ευθύνης του κράτους. Συγχρόνως, οι διαπράξαντες κάποια παραβίαση μπορούσαν να παραπεμφθούν σε δίκη, όχι μόνο από τα εθνικά δικαστήρια του κράτους ιθαγένειάς τους, αλλά και από τα δικαστήρια της αντίπαλης πλευράς.⁴²

Το δίκαιο της Χάγης ενισχύθηκε περαιτέρω με το δίκαιο της Γενεύης περί προστασίας αμάχων κατά τη διάρκεια του πολέμου. Η Σύμβαση της Γενεύης περί τραυματιών πολέμου του 1929 εμπεριείχε την ιδέα της καταστολής των παραβιάσεων των διατάξεών της, αλλά ως υποχρέωση των συμβαλλόμενων κρατών υιοθέτησης εθνικής νομοθεσίας για την καταστολή των πράξεων που συνιστούσαν παραβιάσεις της Σύμβασης. Το άρθρο 6(β) του Χάρτη της Νυρεμβέργης περιείχε τον πρώτο ορισμό των εγκλημάτων πολέμου, τα οποία ορίζονταν ως: οι παραβιάσεις των νόμων και εθίμων πολέμου, που περιλαμβάνουν, αλλά δεν περιορίζονται σε φόνο, κακή μεταχείριση ή εκτόπιση άμαχου πληθυσμού για παροχή αναγκαστικής εργασίας ή για οποιονδήποτε άλλο σκοπό από ή προς κατεχόμενο έδαφος, φόνο ή κακή μεταχείριση αιχμαλώτων πολέμου ή ναυαγών, φόνους ομήρων, λεηλασία δημόσιας ή ιδιωτικής περιουσίας, εκτεταμένες καταστροφές πόλεων, κωμπολέων ή χωριών, ή καταστροφές που δεν δικαιολογούνται από στρατιωτική αναγκαιότητα.⁴³

Σημαντικό σταθμό στην ποινική καταστολή των εγκλημάτων πολέμου αποτέλεσαν οι τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949. Οι Συμβάσεις της Γενεύης εισήγαγαν ένα νέο σύστημα ποινικής καταστολής για τις σοβαρές παραβιάσεις των διατάξεών τους, το οποίο εμπεριέχει προσδιορισμό ορισμένων πράξεων ως σοβαρών παραβιάσεων και εισάγει σύστημα παγκόσμιας δικαιοδοσίας, επιβάλλοντας στα συμβαλλόμενα κράτη την υποχρέωση παραπομπής σε δίκη ή έκδοσης του φερόμενου ως δράστη.⁴⁴

4 2 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 92-93

4 3 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 93

4 4 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 94

Τα εγκλήματα πολέμου, λοιπόν, είναι σημαντικές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και περιλαμβάνουν τις σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης, καθώς και όλες τις άλλες σημαντικές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, τόσο της Χάγης όσο και της Γενεύης.⁴⁵ Τα άτομα που δεν λαμβάνουν μέρος στις εχθροπραξίες, οι μαχητές που κατέθεσαν τα όπλα ή τέθηκαν εκτός μάχης, πρέπει να τυγχάνουν ανθρώπινης μεταχείρισης σε κάθε περίπτωση.⁴⁶

Προκειμένου να στοιχειοθετείται έγκλημα πολέμου, πρέπει να πληρούνται δύο γενικές προϋποθέσεις: αφενός να υφίσταται ένοπλη σύρραξη, αφετέρου να υπάρχει επαρκής σύνδεσμος ανάμεσα στην επίδικη πράξη και τη σύρραξη.⁴⁷ Τα εγκλήματα πολέμου σε διεθνείς ένοπλες συρράξεις περιλαμβάνουν τις σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης 1949 και τις άλλες σημαντικές παραβιάσεις των νόμων και εθίμων πολέμου που εφαρμόζονται σε διεθνείς ένοπλες συρράξεις εντός του καθιερωμένου πλαισίου του διεθνούς δικαίου.⁴⁸

Τα εγκλήματα πολέμου σε συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα περιλαμβάνουν τις σημαντικές παραβιάσεις του κοινού άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 και τις άλλες σημαντικές παραβιάσεις των νόμων και εθίμων πολέμου που εφαρμόζονται σε ένοπλες συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα εντός του καθιερωμένου πλαισίου του διεθνούς δικαίου. Τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας αποτελούν ιδιαίτερες σοβαρές προσβολές κατά της ανθρώπινης ύπαρξης, οι οποίες διαπράττονται ως μέρος μιας συστηματικής και εκτεταμένης επίθεσης εναντίον οποιουδήποτε άμαχου πληθυσμού.⁴⁹

Το έγκλημα της γενοκτονίας αποτελεί ειδική περίπτωση εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας. Ο όρος χαρακτηρίζει τις πράξεις που αποσκοπούν στην εξόντωση

4 5 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 98

4 6 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 100

4 7 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 104

4 8 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 107-108

4 9 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 108

εθνικών, φυλετικών ή άλλων ομάδων με σκοπό την εξαφάνισή τους. Θεωρείται ότι η γενοκτονία περιλαμβάνεται στις πράξεις που στοιχειοθετούν εγκλήματα πολέμου ή εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.⁵⁰ Κύριο χαρακτηριστικό του εγκλήματος της γενοκτονίας είναι ότι τα θύματα έχουν επιλεγεί επειδή ανήκουν σε μια συγκεκριμένη ομάδα, εθνική, εθνοτική, φυλετική ή θρησκευτική.⁵¹

3.8 Διεθνή ποινικά δικαιοδοτικά όργανα και το διεθνές εθιμικό δίκαιο

Αναμφισβήτητα, επιστέγασμα της πορείας προς τη θεσμοθέτηση της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης αποτελεί το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, το πρώτο μόνιμο, οικουμενικής εμβέλειας διεθνές ποινικό δικαιοδοτικό όργανο.⁵² Το πρώτο σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της ίδρυσης διεθνών ποινικών δικαιοδοτικών οργάνων επιτελέστηκε με αφορμή τις εθνοτικές συγκρούσεις στην πρώην Σοσιαλιστική Ομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας και στη Ρουάντα, οι οποίες έθεσαν σε πρώτη προτεραιότητα την αναγκαιότητα αντίδρασης σε μαζικές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Η απάντηση της διεθνούς κοινότητας ήρθε με την απόφαση 827 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Ε. για τη σύσταση του ad hoc Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου επιφορτισμένου με την εκδίκαση των υπεύθυνων για τις σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που τελέσθηκαν στο έδαφος της πρώην Γιουγκοσλαβίας από το 1991. Ένα χρόνο αργότερα, το Συμβούλιο Ασφαλείας με την Απόφαση 955, ίδρυσε το ad hoc Ποινικό Δικαστήριο για την εκδίκαση των υπεύθυνων για παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου στη Ρουάντα κατά το έτος 1994.⁵³

Όπως θεσμοθετήθηκαν, τα δύο δικαστήρια παρουσιάζουν τα ακόλουθα βασικά χαρακτηριστικά: πρώτον, είναι ανεξάρτητα δικαστικά όργανα, τα οποία δεν υπόκεινται σε έλεγχο του Συμβουλίου Ασφαλείας (του οργάνου δηλαδή που τα συνέστησε), αλλά ούτε και σε εθνικές έννομες τάξεις. Δεύτερον, έχουν χαρακτήρα προσωρινό και ειδικό, αφού ιδρύθηκαν προκειμένου να δικάσουν μια συγκεκριμένη δέσμη διεθνών εγκλημάτων που διεπράχθησαν σε ορισμένο τόπο και χρόνο, ενώ θα παύσουν να λειτουργούν κατόπιν αποφάσεως του Συμβουλίου Ασφαλείας, δηλαδή με τον ίδιο τρόπο με αυτόν της ίδρυσής

5 0 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 121
5 1 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 125
5 2 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 139
5 3 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ. 140-141

τους.⁵⁴

Οι σοβαρές παραβιάσεις των τεσσάρων Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 αποτελούν τον πυρήνα του διεθνούς εθιμικού δικαίου που εφαρμόζεται σε διεθνείς ένοπλες συρράξεις και περιλαμβάνουν, ουσιαστικά, τις παραβιάσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις των Συμβάσεων αυτών. Οι παραβιάσεις νόμων και εθίμων πολέμου περιλαμβάνονται στην 4η Σύμβαση της Χάγης 1907 και στον προσαρτημένο σε αυτή Κανονισμό, που αποτελούν τμήμα του διεθνούς εθιμικού δικαίου, όπως επιβεβαιώθηκε και από το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης.⁵⁵

3.9 Η ανάγκη δημιουργίας Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Το μεγάλο κενό που κατέλειπε η Διεθνής Κοινότητα μετά την ίδρυση του Ο.Η.Ε. ήταν ασφαλώς η απουσία ενός θεσμικού μηχανισμού για την τιμωρία σοβαρών εγκλημάτων που υπέσκαπταν τα θεμέλια της διεθνούς νομιμότητας. Τα δικαστήρια που συστάθηκαν ad hoc για να δικάσουν οι πρωταίτιοι των απάνθρωπων εγκλημάτων που τελέστηκαν κατά το Έβ Παγκόσμιο Πόλεμο από τις Δυνάμεις του Άξονα αποτέλεσαν απλώς μία παρένθεση. Όσα συνέβησαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 στη Ρουάντα και στην πρώην Γιουγκοσλαβία λειτούργησαν ως καταλύτης για τη μεγάλη συζήτηση που οδήγησε στην ίδρυση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Το Καταστατικό του, στο οποίο κατέληξε η Διάσκεψη της Ρώμης (1998) είναι προϊόν πολύχρονων επεξεργασιών, διεισδυτικών προσεγγίσεων και, φυσικά, έντονων πολιτικών αντιπαραθέσεων.⁵⁶

Η πρωτοφανής ανάπτυξη των θεσμών της διεθνούς κοινωνίας και η πύκνωση των σχέσεων διεθνούς συνεργασίας μετά το πέρας του Ψυχρού Πολέμου, δεν κατόρθωσαν να περιορίσουν σε παγκόσμια κλίμακα τα φαινόμενα απάνθρωπης χρήσης βίας που δικαιολογούν την ίδρυση ενός μόνιμου θεσμού της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης. Ως επιστέγασμα πολυετών αγώνων κατά της ατιμωρησίας των διεθνών εγκληματιών και ως απαρχή μιας νέας εποχής για την αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο έγινε δεκτό με ενθουσιασμό από την παγκόσμια κοινή γνώμη και την πλειονότητα των κρατών της διεθνούς κοινότητας.⁵⁷

5 4 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ.141

5 5 Φωτεινή Παζαρτζή, Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα, 2007, σελ.148

5 6 Εμμανουέλα Δούση, Απόστολος Παπατόλιας, Το διεθνές ποινικό δικαστήριο, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 7

5 7 Εμμανουέλα Δούση, Απόστολος Παπατόλιας, Το διεθνές ποινικό δικαστήριο, Αθήνα-

Η έναρξη της λειτουργίας του Δικαστηρίου σηματοδοτεί μια νέα εποχή στις διεθνείς σχέσεις, προς την κατεύθυνση του πολυμερισμού της διεθνούς τάξης και της οικοδόμησης θεσμών που διευκολύνουν την εδραίωση της ειρήνης και της ασφάλειας στον πλανήτη.⁵⁸ Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο εκφράζει αφενός τις γενικά αποδεκτές και θεμελιώδεις αρχές της διεθνούς δικαιοσύνης και αφετέρου τους υπολογισμούς συμφερόντων των κρατών για τη δημιουργία μιας πιο πλουραλιστικής και ισορροπημένης διεθνούς κοινωνίας.⁵⁹

Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο δεν είναι απλώς το αποτέλεσμα μιας απόφασης που ελήφθη στο πλαίσιο μιας *ad hoc* Συνδιάσκεψης, αλλά το προϊόν μιας μακροχρόνιας διεργασίας, οι απαρχές της οποίας εντοπίζονται στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Η αναζήτηση ενός τρόπου για την αποτελεσματική τιμωρία των υπευθύνων για εγκλήματα κατά της ειρήνης και της ανθρωπότητας αναδύθηκε ως άμεση αναγκαιότητα ιδίως μετά τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο. Τα στρατιωτικά δικαστήρια της Νυρεμβέργης και του Τόκιο συγκροτήθηκαν από τους συμμάχους, μετά την άνευ όρων παράδοση της Γερμανίας και της Ιαπωνίας, για να δικάσουν τους κυριότερους εγκληματίες πολέμου του Ευρωπαϊκού Άξονα και της Άπω Ανατολής αντίστοιχα.⁶⁰

Το δικαστήριο της Νυρεμβέργης συστάθηκε με πολυμερή συμφωνία μεταξύ της Γαλλίας, της ΕΣΣΔ, των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου, ενώ το δικαστήριο του Τόκιο με απόφαση του Ανωτάτου Συμμαχικού Διοικητή των Συμμαχικών Δυνάμεων στην Άπω Ανατολή. Τα παραπάνω δικαστήρια αποτελούν διασυμμαχικά δικαστήρια που ίδρυσαν οι νικητές του πολέμου για να δικάσουν τους υπευθύνους, αντί να αναλάβουν αυτό το καθήκον τα δικαστήρια της κάθε χώρας. Ωστόσο, πέρα από την κριτική που έχει ασκηθεί στα εν λόγω δικαστήρια, πρέπει να επισημανθεί ότι συνέβαλαν στην αναγνώριση, για πρώτη φορά σε διεθνές επίπεδο, ατομικής ποινικής ευθύνης σε εγκληματίες πολέμου.⁶¹

Τα δικαστήρια της Νυρεμβέργης και του Τόκιο έθεσαν για πρώτη φορά αρχές για

Θεσσαλονίκη, 2004,σελ. 11

5 8 Εμμανουέλα Δούση, Απόστολος Παπατόλιας, Το διεθνές ποινικό δικαστήριο,Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 12

5 9 Εμμανουέλα Δούση, Απόστολος Παπατόλιας, Το διεθνές ποινικό δικαστήριο,Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 13

6 0 Εμμανουέλα Δούση, Απόστολος Παπατόλιας, Το διεθνές ποινικό δικαστήριο,Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 15-16

6 1 Εμμανουέλα Δούση, Απόστολος Παπατόλιας, Το διεθνές ποινικό δικαστήριο,Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 16

την τιμωρία των υπευθύνων και προσδιόρισαν κατηγορίες εγκλημάτων που τιμωρούνται από το διεθνές δίκαιο, επηρεάζοντας έτσι καθοριστικά την εξέλιξη του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Η προώθηση του εγχειρήματος σχετικά με την εγκαθίδρυση ενός μόνιμου διεθνούς ποινικού δικαστηρίου καθυστέρησε λόγω διχογνωμιών επί πολλές δεκαετίες. Η ποινική κύρωση διεθνών εγκλημάτων παρέμενε αποκλειστική υπόθεση των εθνικών δικαστηρίων. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και οι επακόλουθες αλλαγές στην παγκόσμια πολιτική σκηνή ενίσχυσαν την τάση θεσμοποίησης της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης και συνέβαλαν στη διαμόρφωση μιας ευρείας πολιτικής συναίνεσης στη διεθνή κοινότητα για την ανάληψη της ευθύνης σχετικά με τη δίωξη και την αποτελεσματική τιμωρία των υπευθύνων για την τέλεση ορισμένων εγκλημάτων διεθνούς ενδιαφέροντος, όπως η γενοκτονία, τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Το 1992 η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ανέθεσε στην Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου την επεξεργασία ενός σχεδίου καταστατικού για ένα μόνιμο διεθνές ποινικό δικαστήριο. Η Επιτροπή ολοκλήρωσε το έργο της τον Δεκέμβριο του 1994.⁶²

Η αποστολή του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία έχει διπλό χαρακτήρα: αφενός κατασταλτικό, με τη δυνατότητα προσαγωγής ενώπιόν του των υπευθύνων για σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που διεπράχθησαν στο έδαφος της πρώην Γιουγκοσλαβίας από το 1991, και αφετέρου προληπτικό, με τη συμβολή του στην αποτροπή τέλεσης νέων εγκλημάτων και την αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης στην περιοχή. Ομοίως, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη Ρουάντα συγκροτήθηκε για να δικάσει τους υπευθύνους για γενοκτονία και άλλες σοβαρές παραβιάσεις που διεπράχθησαν στο έδαφος της Ρουάντα κατά τη διάρκεια του έτους 1994.⁶³

Τα εγκλήματα πολέμου αφορούν τις απαριθμούμενες σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς συμβατικού και εθιμικού δικαίου που εφαρμόζεται στις ένοπλες συρράξεις, ιδιαίτερα όταν διεπράχθησαν ως μέρος σχεδίου ή πολιτικής ή ως μέρος ευρείας κλίμακας τέλεσης τέτοιων εγκλημάτων. Τέτοιες παραβιάσεις αποτελούν, μεταξύ άλλων, η ανθρωποκτονία με πρόθεση, τα βασανιστήρια, η σύλληψη ομήρων, η στρατολόγηση παιδιών ηλικίας κάτω των δεκαπέντε ετών, η μεταφορά εποίκων σε κατεχόμενα εδάφη, οι επιθέσεις κατά προσώπων που συμμετέχουν σε αποστολές ανθρωπιστικής βοήθειας ή σε

6 2 Εμμανουέλα Δούση, Απόστολος Παπατόλιας, Το διεθνές ποινικό δικαστήριο, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 17

6 3 Εμμανουέλα Δούση, Απόστολος Παπατόλιας, Το διεθνές ποινικό δικαστήριο, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 18

ειρηνευτικές αποστολές σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η επίθεση ή ο βομβαρδισμός κατά ανοχύρωτων πόλεων, χωριών ή κτιρίων που δεν αποτελούν στρατιωτικούς στόχους.⁶⁴

3.10 Η φυσιογνωμία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου

Η φυσιογνωμία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου προσδιορίζεται, προς το παρόν, από το Καταστατικό του, δηλαδή από μια διεθνή σύμβαση.⁶⁵ Με βάση το Καταστατικό του, η φυσιογνωμία του Δικαστηρίου σχηματίζεται από τα εξής χαρακτηριστικά:

α) Την ανεξαρτησία: Είναι ένα αυτονόητο χαρακτηριστικό που συνάδει με την ίδια τη φύση ενός δικαστικού οργάνου, εσωτερικού ή διεθνούς.⁶⁶

β) Τη μονιμότητα: Το Δικαστήριο αντλεί τον μόνιμο χαρακτήρα του από το Άρθρο 1 του Καταστατικού που αναφέρεται σε αυτό ως μόνιμο θεσμό.⁶⁷

γ) Τη συμπληρωματικότητα (επικουρικότητα): Τόσο το προοίμιο, όσο και το Άρθρο 1 του Καταστατικού αναφέρονται στον συμπληρωματικό (επικουρικό) χαρακτήρα της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου.⁶⁸

δ) Την οικουμενικότητα: Η έννοια της οικουμενικής δικαιοδοσίας διατυπώθηκε, στις διάφορες φάσεις της οικοδόμησης της φυσιογνωμίας του διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου, με δύο διαφορετικούς τρόπους.⁶⁹

6 4 Εμμανουέλα Δούση, Απόστολος Παπατόλιας, Το διεθνές ποινικό δικαστήριο, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 31

6 5 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 41

6 6 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 42

6 7 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 48

6 8 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 50

6 9 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 58-59

ε) Την αυτόνομη διεθνή νομική προσωπικότητα: Το άρθρο 4 του Καταστατικού ορίζει ότι το Δικαστήριο έχει διεθνή νομική προσωπικότητα.⁷⁰

Το Άρθρο 5 του Καταστατικού καθορίζει την καθ' ύλην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου περιορίζοντάς την στα σοβαρότερα εγκλήματα που ενδιαφέρουν τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της.⁷¹ Τα εγκλήματα πολέμου εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του.

Το Άρθρο 29 του Καταστατικού ορίζει ότι τα εγκλήματα που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου δεν υπόκεινται σε παραγραφή.⁷² Το Δικαστήριο είναι ουσιαστικά ένας εξειδικευμένος διεθνής Οργανισμός, που λειτουργεί ως ένα αυτόνομο διεθνές νομικό πρόσωπο. Στη δομή του περιλαμβάνεται ένα πολιτικό όργανο, η Συνέλευση των Κρατών-Μερών, που είναι καταστατικό όργανο, και τα κυρίως δικαστικά όργανα: το Προεδρείο, το Τμήμα Εφέσεων, το Πρωτοβάθμιο Τμήμα, το Τμήμα Προδικασίας, το Γραφείο του Εισαγγελέα, και η Γραμματεία. Η Συνέλευση των Κρατών-Μερών αποτελείται από αντιπροσώπους των Κρατών-Μελών, έναν ανά κράτος-μέρος. Είναι δυνατόν, επίσης, να συμμετέχουν στο όργανο αυτό κράτη τα οποία δεν είναι μέλη, αλλά έχουν υπογράψει το Καταστατικό ή την Τελική Πράξη ως παρατηρητές, χωρίς δικαίωμα ψήφου.⁷³

7 0 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 65-66

7 1 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 73

7 2 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 120

7 3 Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004, σελ. 136

Η Συνέλευση κρίνει και υιοθετεί συστάσεις της Προπαρασκευαστικής Επιτροπής, η οποία έχει ως σκοπό ύπαρξης την προετοιμασία της κατάλληλης υποδομής για τη λειτουργία του Δικαστηρίου, ως τη στιγμή που θα συνέλθει για πρώτη φορά η Συνέλευση.⁷⁴ Η Συνέλευση εξετάζει και αποφασίζει για τον προϋπολογισμό του Δικαστηρίου, αποφασίζει το ενδεχόμενο μεταβολής του αριθμού των δικαστών, και εξετάζει θέματα που αφορούν την έλλειψη συνεργασίας ενός ή περισσότερων κρατών στην πραγμάτωση των δικαιοδοτικών στόχων του Δικαστηρίου.⁷⁵

Το Δικαστήριο συνίσταται από το Προεδρείο, το Τμήμα Εφέσεων, το Πρωτοβάθμιο Τμήμα, το Τμήμα Προδικασίας, το Γραφείο του Εισαγγελέα, και τη Γραμματεία. Το Προεδρείο απαρτίζεται από τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου, και από τους πρώτο και δεύτερο Αντιπρόεδρό του, οι οποίοι όλοι εκλέγονται με την απόλυτη πλειοψηφία των δικαστών. Η διάρκεια της θητείας τους είναι τριετής, και είναι επανεκλέξιμοι για μια ακόμα φορά.⁷⁶ Το Τμήμα Εφέσεων συντίθεται από όλους τους δικαστές της βαθμίδας Εφέσεων.⁷⁷

7	4	Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004,σελ. 137
7	5	Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004,σελ. 138
7	6	Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004,σελ. 141
7	7	Χρήστος Λ. Ροζάκης, Έγκλημα και τιμωρία, Αθήνα, 2004,σελ. 142

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σ' αυτή την εργασία έγινε μια προσπάθεια θεωρητικής προσέγγισης της ιδέας του εγκλήματος πολέμου, βασισμένη σε συγκεκριμένη βιβλιογραφία, εξετάζοντάς την, σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα και σε σχέση με τη νομική διάσταση του θέματος.

Με τον όρο “ έγκλημα πολέμου” εννοούμε την οποιαδήποτε προσβολή των διεθνών νόμων, των συνθηκών και των συμβάσεων που συνέβη κατά τη διάρκεια πολέμου. Το όργανο που έχει την αρμοδιότητα να δικάσει εγκληματίες πολέμου είναι το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Τα εγκλήματα πολέμου, αποτελούν περίπτωση καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε καιρό πολέμου και αποτελούν διεθνή εγκλήματα. Τέτοια είναι: ο φόνος, η κακομεταχείριση των αιχμαλώτων πολέμου, η εκτόπιση, ή η καταναγκαστική εργασία του άμαχου πληθυσμού, η δολοφονία ομήρων και η λεηλασία δημόσιων και ιδιωτικών περιουσιών.¹

Οι δίκες της Νυρεμβέργης (1945-46) και του Τόκιο στις οποίες δικάστηκαν ναζιστές και ηγέτες της Ιαπωνίας ως εγκληματίες πολέμου, ήταν η πρώτη προσπάθεια να τιμωρηθούν οι υπεύθυνοι για εγκλήματα πολέμου από ένα διεθνές όργανο, θέτοντας το θεμέλιο στην εξέλιξη προς μια διεθνή ποινική δικαιοσύνη.

Σημαντικό σταθμό αποτέλεσαν οι τέσσερις συμβάσεις της Γενεύης του 1949 για την ποινική καταστολή των εγκλημάτων πολέμου.

Η ίδρυση ενός διεθνούς ποινικού δικαιοδοτικού οργάνου μεταβάλλει με πολυσήμαντο τρόπο το διεθνές σκηνικό και κυρίως ίσως τη συλλογική συνείδηση της ανθρωπότητας ότι ορισμένες απάνθρωπες πράξεις πρέπει να τιμωρούνται. Μια σημαντική αλλαγή έχει επέλθει σε θεσμικό επίπεδο: υφίσταται πλέον ένα μόνιμο όργανο ποινικής δικαιοσύνης με έδρα τη Χάγη.²

¹Κωνσταντίνος Χορτάτος, Το νέο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο των ενόπλων συγκρούσεων και τα εγκλήματα πολέμου, σελ. 57

²www.onassis.gr/enim-deltio

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ¹

10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1948

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Επειδή η αναγνώριση της αξιοπρέπειας, που είναι σύμφυτη σε όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας, καθώς και των ίσων και αναλλοτριώτων δικαιωμάτων τους αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο.

Επειδή η παραγνώριση και η περιφρόνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου οδήγησαν σε πράξεις βαρβαρότητας, που εξεγείρουν την ανθρώπινη συνείδηση, και η προοπτική ενός κόσμου όπου οι άνθρωποι θα είναι ελεύθεροι να μιλούν και να πιστεύουν, λυτρωμένοι από τον τρόμο και την αθλιότητα, έχει διακηρυχθεί ως η πιο υψηλή επιδίωξη του ανθρώπου.

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα από ένα καθεστώς δικαίου, ώστε ο άνθρωπος να μην αναγκάζεται να προσφεύγει, ως έσχατο καταφύγιο, στην εξέγερση κατά της τυραννίας και της καταπίεσης.

Επειδή, με τον καταστατικό χάρτη, οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών διακήρυξαν και πάλι την πίστη τους στα θεμελιακά δικαιώματα του ανθρώπου, στην αξιοπρέπεια και την αξία της ανθρώπινης προσωπικότητας, στην ισότητα δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών, και διακήρυξαν πως είναι αποφασισμένοι να συντελέσουν στην κοινωνική πρόοδο και να δημιουργήσουν καλύτερες συνθήκες ζωής στα πλαίσια μιας ευρύτερης ελευθερίας.

Επειδή τα κράτη μέλη ανέλαβαν την υποχρέωση να εξασφαλίσουν, σε συνεργασία με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, τον αποτελεσματικό σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιακών ελευθεριών σε όλο τον κόσμο.

Επειδή η ταυτότητα αντιλήψεων ως προς τα δικαιώματα και τις ελευθερίες αυτές έχει εξαιρετική σημασία για να εκπληρωθεί πέρα ως πέρα αυτή η υποχρέωση,

Η ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Διακηρύσσει ότι η παρούσα Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί το κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να κατατείνουν όλοι οι λαοί και τα έθνη, έτσι ώστε κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας, με τη Διακήρυξη αυτή διαρκώς στη σκέψη, να καταβάλλει, με τη διδασκαλία και την παιδεία, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών, και να εξασφαλιστεί προοδευτικά, με εσωτερικά και διεθνή μέσα, η

¹www.ohchr.org/EN/UDHR/Translations/grk.

παγκόσμια και αποτελεσματική εφαρμογή τους, τόσο ανάμεσα στους λαούς των ίδιων κρατών μελών όσο και ανάμεσα στους πληθυσμούς χωρών που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους.

ΑΡΘΡΟ 1

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης.

ΑΡΘΡΟ 2

Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία αιλύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς την φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιαδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση. Δεν θα μπορεί ακόμα να γίνεται διάκριση εξαιτίας του πολιτικού, νομικού, ή διεθνούς καθεστώτος της χώρας από την οποία προέρχεται κανείς, είτε πρόκειται για χώρα ή εδαφική περιοχή ανεξάρτητη, υπό κηδεμονία ή υπεξουσία ή που βρίσκεται υπό οποιονδήποτε άλλον περιορισμό κυριαρχίας.

ΑΡΘΡΟ 3

Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στην ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

ΑΡΘΡΟ 4

Κανείς δεν επιτρέπεται να ζεί υπό καθεστώς δουλείας, ολικής ή μερικής. Η δουλεία και το δουλεμπόριο υπό οποιαδήποτε μορφή απαγορεύονται.

ΑΡΘΡΟ 5

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε πονή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική.

ΑΡΘΡΟ 6

Καθένας, όπου και αν βρίσκεται, έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της νομικής του προσωπικότητας.

ΑΡΘΡΟ 7

Όλοι είναι ίσοι απέναντι στον νόμο και μέχουν δικαίωμα σε ίση προστασία του νόμου , χωρίς καμμία απολύτως διάκριση. Όλοι έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία από κάθε διάκριση που θα παραβίαζε την παρούσα Διακήρυξη και από κάθε πρόκληση για μια τέτοια δυσμενή διάκριση.

ΑΡΘΡΟ 8

Καθένας έχει δικαίωμα να ασκεί αποτελεσματικά ένδικα μέσα στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια κατά των πράξεων που παραβιάζουν τα θεμελιακά δικαιώματα τα οποία αναγνωρίζουν το Σύνταγμα και ο Νόμος.

ΑΡΘΡΟ 9

Κανείς δεν μπορεί να συλλαμβάνεται, να κρατείται ή να εξορίζεται αυθαίρετα.

ΑΡΘΡΟ 10

Καθένας έχει δικαίωμα , με πλήρη ισότητα, να εκδικάζεται η υπόθεσή του δίκαια και δημόσια , από δικαστήριο ανεξάρτητο και αμερόληπτο , που θα αποφασίσει είτε για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του είτε σε περίπτωση ποινικής διαδικασίας, για το βάσιμο της κατηγορίας που στρέφεται εναντίον του.

ΑΡΘΡΟ 11

1. Κάθε κατηγορούμενος για ποινικό αδίκημα πρέπει να θεωρείται αθώος, ωστόσο διαπιστωθεί η ενοχή του σύμφωνα με το νόμο, σε ποινική δίκη, κατά την οποία θα του έχουν εξασφαλιστεί όλες οι απαραίτητες για την υπεράσπισή του εγγυήσεις.
2. Κανείς δεν θα καταδικάζεται για πράξεις ή παραλείψεις που, κατά τον χρόνο που τελέστηκαν, δεν συνιστούσαν αξιόποιο αδίκημα κατά το εσωτερικό ή το διεθνές δίκαιο. Επίσης , δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που ίσχυε κατά τον χρόνο που τελέστηκε η αξιόποινη πράξη.

ΑΡΘΡΟ 12

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποστεί αυθαίρετες επεμβάσεις στην στην ιδιωτική του ζωή, την

οικογένεια , την κατοικία ή την αλληλογραφία του ούτε προσβολές της τιμής και της υπόληψής του. Καθένας έχει το δικαίωμα να τον προστατεύουν οι νόμοι από επεμβάσεις και προσβολές αυτού του είδους.

ΑΡΘΡΟ 13

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί ελεύθερα και να εκλέγει τον τόπο διαμονής του στο εσωτερικό ενός κράτους.
2. Καθένας έχει το δικαίωμα να εγκαταλείπει οποιαδήποτε χώρα, ακόμα και την δική του και να επιστρέφει σε αυτήν.

ΑΡΘΡΟ 14

1. Κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες.
2. Το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί κανείς να το επικαλεστεί , σε περίπτωσηδίωξης για πραγματικό αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου ή για ενέργειες αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές του ΟΗΕ.

ΑΡΘΡΟ 15

1. Καθένας έχει το δικαίωμα μιας ιθαγένειας.
2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένειά του ούτε το δικαίωμα να αλλάξει ιθαγένεια.

ΑΡΘΡΟ 16

Από τη στιγμή που θα φθάσουν σε ηλικία γάμου , ο άνδρας και η γυναίκα , χωρίς κανένα περιορισμό εξαιτίας της φυλής , της εθνικότητας ή της θρησκείας, έχουν το δικαίωμα να παντρεύονται και να ιδρύουν οικογένεια. Και οι δύο έχουν ίσα δικαιώματα ως προς τον γάμο, κατά την διάρκεια του γάμου και κατά την διάλυσή του.

Γάμος δεν μπορεί να συναφθεί παρά μόνο με ελεύθερη και πλήρη συναίνεση των μελλονύμφων.

Η οικογένεια είναι το φυσικό και το βασικό στοιχείο της κοινωνίας και έχει το δικαίωμα προστασίας από την κοινωνία και το κράτος.

ΑΡΘΡΟ 17

1. Κάθε άτομο , μόνο του ή με άλλους μαζί , έχει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας.

2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιδιοκτησία του.

ΑΡΘΡΟ 18

Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή της θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και με την τέλεση θρησκευτικών τελετών.

ΑΡΘΡΟ 19

Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, που σημαίνει το δικαίωμα να μην υφίσταται δυσμενείς συνέπειες για τις γνώμες του, και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει και να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες, με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης, και από όλο τον κόσμο.

ΑΡΘΡΟ 20

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συνέρχεται και να συνεταιρίζεται ελεύθερα και για ειρηνικούς σκοπούς.
2. Κανείς δεν μπορεί να υποχρεωθεί να συμμετέχει σε ορισμένο σωματείο.

ΑΡΘΡΟ 21

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στη διακυβέρνηση της χώρας του, άμεσα ή έμμεσα, με αντιπροσώπους ελεύθερα εκλεγμένους.
2. Καθένας έχει το δικαίωμα να γίνεται δεκτός, υπό ίσους όρους, στις δημόσιες υπηρεσίες της χώρας του.
3. Η λαϊκή θέληση είναι το θεμέλιο της κρατικής εξουσίας. Η θέληση αυτή πρέπει να εκφράζεται με τίμιες εκλογές, οι οποίες πρέπει να διεξάγονται περιοδικά, με καθολική, ίση και μυστική ψηφοφορία, ή με αντίστοιχη διαδικασία που να εξασφαλίζει την ελευθερία της εκλογής.

ΑΡΘΡΟ 22

Κάθε άτομο, ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, έχει δικαίωμα κοινωνικής προστασίας. Η κοινωνία, με την εθνική πρωτοβουλία και τη διεθνή συνεργασία, ανάλογα πάντα με την οργάνωση και τις οικονομικές δυνατότητες κάθε κράτους, έχει χρέος να του εξασφαλίσει την ικανοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων που είναι απαραίτητα για την αξιοπρέπεια

και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

ΑΡΘΡΟ 23

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να εργάζεται και να επιλέγει ελεύθερα το επάγγελμά του, να έχει δίκαιες και ικανοποιητικές συνθήκες δουλειάς και να προστατεύεται από την ανεργία.
2. Όλοι, χωρίς καμιά διάκριση, έχουν το δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίση εργασία.
3. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα δίκαιης και ικανοποιητικής αμοιβής, που να εξασφαλίζει σε αυτόν και την οικογένειά του συνθήκες ζωής άξιες στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Η αμοιβή της εργασίας, αν υπάρχει, πρέπει να συμπληρώνεται με άλλα μέσα κοινωνικής προστασίας.
4. Καθένας έχει το δικαίωμα να ιδρύει μαζί με άλλους συνδικάτα και να συμμετέχει σε συνδικάτα για την προάσπιση των συμφερόντων του.

ΑΡΘΡΟ 24

Καθένας έχει το δικαίωμα στην ανάπαυση, σε ελεύθερο χρόνο, και ιδιαίτερα, σε λογικό περιορισμό του χρόνου εργασίας και σε περιοδικές άδειες με πλήρεις αποδοχές.

ΑΡΘΡΟ 25

1. Καθένας έχει δικαίωμα σε ένα βιοτικό επίπεδο ικανό να εξασφαλίσει στον ίδιο και στην οικογένειά του υγεία και ευημερία, και ειδικότερα τροφή, ρουχισμό, κατοικία, ιατρική περίθαλψη όπως και τις απαραίτητες κοινωνικές υπηρεσίες. Έχει ακόμη δικαίωμα σε ασφάλιση για την ανεργία, την αρρώστια, την αναπηρία, τη χηρεία, τη γεροντική ηλικία, όπως και για όλες τις άλλες περιπτώσεις που στερείται τα μέσα της συντήρησής του, εξαιτίας περιστάσεων ανεξαρτήτων της θέλησής του.
2. Η μητρότητα και η παιδική ηλικία έχουν δικαίωμα ειδικής μέριμνας και περίθαλψης. Όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα αν είναι νόμιμα ή εξώγαμα, απολαμβάνουν την ίδια κοινωνική προστασία.

ΑΡΘΡΟ 26

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα της. Η στοιχειώδης εκπαίδευση είναι υποχρεωτική. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να εξασφαλίζεται για όλους. Η πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία πρέπει να είναι ανοικτή σε όλους, υπό ίσους όρους, ανάλογα με τις ικανότητές τους.
2. Η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας

και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιακών ελευθεριών. Πρέπει να προάγει την κατανόηση, την ανεκτικότητα και τη φιλία ανάμεσα σε όλα τα έθνη και σε όλες τις φυλές και τις θρησκευτικές ομάδες, και να ευνοεί την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης.

3. Οι γονείς έχουν, κατά προτεραιότητα, το δικαίωμα να επιλέγουν το είδος της παιδείας που θα δοθεί στα παιδιά τους.

ΑΡΘΡΟ 27

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει ελεύθερα στην πνευματική ζωή της κοινότητας, να χαίρεται τις καλές τέχνες και να μετέχει στην επιστημονική πρόοδο και στα αγαθά της.
2. Καθένας έχει το δικαίωμα να προστατεύονται τα ηθικά και υλικά συμφέροντά του που απορρέουν από κάθε είδους επιστημονική, λογοτεχνική ή καλλιτεχνική παραγωγή του.

ΑΡΘΡΟ 28

Καθένας έχει το δικαίωμα να επικρατεί μια κοινωνική και διεθνής τάξη, μέσα στην οποία τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη να μπορούν να πραγματώνονται σε όλη τους την έκταση.

ΑΡΘΡΟ 29

1. Το άτομο έχει καθήκοντα απέναντι στην κοινότητα, μέσα στα πλαίσια της οποίας και μόνο είναι δυνατή η ελεύθερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.
2. Στην άσκηση των δικαιωμάτων του και στην απόλαυση των ελευθεριών του κανείς δεν υπόκειται παρά μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από τους νόμους, με αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλίζεται η αναγνώριση και ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και να ικανοποιούνται οι δίκαιες απαιτήσεις της ηθικής, της δημόσιας τάξης και του γενικού καλού, σε μια δημοκρατική κοινωνία.
3. Τα δικαιώματα αυτά και οι ελευθερίες δεν μπορούν, σε καμία περίπτωση, να ασκούνται αντίθετα προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών.

ΑΡΘΡΟ 30

Καμιά διάταξη της παρούσας Διακήρυξης δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι παρέχει σε ένα κράτος, σε μια ομάδα ή σε ένα άτομο οποιοδήποτε δικαίωμα να επιδίδεται σε ενέργειες ή να εκτελεί πράξεις

που αποβλέπουν στην άρνηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που εξαγγέλλονται σε αυτήν.